

ŞƏRQ FƏLSƏFİ İNCİLƏRİNDƏN

BUDDA
Dhammapada

BUDDA
DHAMMAPADA

Vilhelm Reyx
108 səhifə.

Tərcümə:
Müşviq Şükürov

Redaktor:
Ümid Əhmədov

Kompüter dizaynı:
Yaşar Şahlaroğlu

Çap tarixi: 22.06.2013
Format: 70x90 1/32
Qiyməti: 2 AZN.

ISBN: 978-9953-8066-3-1

© Başla Kitab
Dhammapada. Bakı, 2013

*D*hammapada – hind fəlsəfəsinin mənbələrindən biri, Siddhartha Qautamaya (Budda) aid edilən fikirlər toplusudur. Buddizmin ana kitabı sayılan Dhammapada ilk dəfədir ki, Azərbaycan oxucusuna təqdim olunur.

İÇİNDƏKİLƏR

Tərcüməçidən	9
I. QOŞA BƏNDLƏR FƏSİLİ	19
II. CİDDİLİK HAQQINDA FƏSİL	23
III. FİKİR HAQQINDA FƏSİL	26
IV. GÜLLƏR HAQQINDA FƏSİL	28
V. AXMAQLAR BARƏDƏ FƏSİL	31
VI. MÜDRİKLƏR BARƏDƏ FƏSİL	34
VII. ARHATLARBARƏDƏ FƏSİL	37
VIII. MİN HAQQINDA FƏSİL	39
IX. ŞƏR BARƏDƏ FƏSİL	42
X. CƏZA BARƏDƏ FƏSİL	45
XI. QOCALIQ BARƏDƏ FƏSİL	48
XII. ÖZ "MƏN" BARƏDƏ FƏSİL	50
XIII. DÜNYA BARƏDƏ FƏSİL	52
XIV. NURLANMIŞ BARƏDƏ FƏSİL	54
XV. SƏADƏT BARƏDƏ FƏSİL	58
XVI. XOŞ OLAN HAQQINDA FƏSİL	61
XVII. QƏZƏB HAQQINDA FƏSİL	64
XVIII. ÇİRKAB BARƏDƏ FƏSİL	67
XIX. DHAMMAYA RİAYƏT EDƏN BARƏDƏ FƏSİL	71

XX. YOL HAQQINDA FƏSİL	74
XXI. MÜXTƏLİF BARƏDƏ FƏSİL	77
XXII. CƏHƏNNƏM BARƏDƏ FƏSİL	80
XXIII. FİL BARƏDƏ FƏSİL	83
XXIV. MÜXTƏLİF BARƏDƏ FƏSİL	86
XXV. BHİKŞU BARƏDƏ FƏSİL	91
XXVI. BRAHMANLAR(ARHATLAR) HAQQINDA FƏSİL	96

B udda kimi insanları xatırlayanda kəpənəklər yadıma düşür. Bilirsiniz, onlar əvvəl qurd kimi olurlar. Heç inanmızsən ki, kəpənəklər bu qurdlardan doğulur. Nəinki uçmağı, heç sürünməyi də düz-əməlli bacarmayan bu varlıqlar xeyli yarpaq yeyib doyandan sonra ətraflarına barama dolayaraq özlərini bu baramanın içərisinə həbs edirlər. Bir müddət ətraf aləm üçün yox olurlar bu qurdlar. Ölü olduqlarına daha tez inanarsən, nəinki diriliklərinə. Heç bir həyat nişanəsi göstərməzlər. Və... Günlərin bir günü barama yarırlar və içərisindən dünya gözəli kəpənək peyda olar. Qeyri-adi rənglərdə, incəlik və zərafətdə. Daha yerlə sürünməyəcək bu varlıq. Güldəngülə uçacaq, dünyanın gözəlliyinə gözəllik qatacaq. Və bundan belə artıq onun yediyi yarpaq yox, güllərin nektarı olacaqdır.

Nektar toplamağın mərifətini Buddha belə anladır: “Necə ki, arı gülü, onun rəngini və ətrini zədələmədən şirələnib uçar, qoy, müdrik də özünü kənddə elə aparsın” (49).

Budda, Lao-Tzi, Konfutsi, Zərdüşt, İsa, Məhəmməd kimi adamlar kəpənəyə çevrilmiş insanlardır, mənə görə. İnsanların əksəriyyəti yer üzündə bir qurd həyatı yaşayır və ömrünün sonuna qədər həyatın mənasını tapa bilmirlər. Çünki qurd həyatının heç bir mənası yoxdur. Qurd - mərhələdir. Proses bitməyincə onun mənası bilinməz. Qurdun həyatının mənası Kəpənəyə çevrilməkdir. Bəs Kəpənəyinki? Kəpənəyin həyatının mənası Gözəliyə (Həqiqətə) xidmət! Bəzən insanlar Kəpənəklər barədə hardansa, natamam məlumatlar əldə edər və onlar kimi Gözəliyə xidmət eləməyə can atarlar. Lakin bunun üçün əvvəlcə öz üzərlərində görməli olduqları işi görməli, barama dövrünü yaşamalı və gözəl bir kəpənəyə çevrilməlidirlər. Qurdun işi başqadır...

Deyilənlərə görə, Buddha iyirmi il meşədə, Zərdüşt səkkiz il mağarada yaşadı. Məhəmməd də Hira dağına çəkilərdi. İnanıram. Barama dövrü zəruridir.

25 əsr əvvəl bir gənc şahzadə eyni gündə üç hadisə ilə rastlaşır: qocalıq, xəstəlik və ölümlə. Yuxusu ərşə çəkilir. “Dünyada qocalıq, xəstəlik və ölüm varkən ətrafdakı bu gülüşün, sevincin səbəbi nədir?” - deyə sual edir özünə. Cavab isə aydın idi. İdraki süstlük və həyasızlıq! Heç kim bu məqamlar üzərində onun qədər ardıcıl düşünmür, vəssəlam. Ətrafın resepti 25 əsrdə heç dəyişmədi ki! “Fikir vermə! Dərin düşünmə! Ye, iç kef elə!”

Şahzadə Siddhartha Qautama yeməyin, içməyin və kef eləməyin nə olduğunu hamıdan yaxşı bilirdi. Axı o, şahzadə idi. Saray həyatı ona dünyanın nemətlərindən, eyş-ışrətdən doyunca bəhrələnməyə imkan vermişdi. Onun bu barədə illüziyaları da tükənmək üzrə idi. Kəsiblər varlı olmağa can atar və o həyatın gətirəcəyi illüziyalarla özlərini ümidləndirərlər. Şahzadə isə bütün bunlarla yaxşı tanış idi. O dərhal anladı ki, sarayın dəbdəbəsi, hərəmxananın gözəlləri, qızilla işlənmiş bərbəzəkli şah arabaları, ziyafət məclisləri, bahalı geyimlər onu qocalığın, xəstəliyin və ölümün əlindən ala bilməyəcək. O bütün bunların verdiyi xeyiri yaxşı tanıyırdı və bu barədə illüziyası yox idi. Sonralar o, tələbələrinə deyəcəkdi: “Nə dağların başında, nə düzlərin

ortasında, nə də okeanın dərinliklərində elə bir yer yoxdur ki, qocalıq, xəstəlik və ölüm sizi gəlib tapmasın. Bu səbəbdən də var qüvvənilə xilas axtarın.” Hələlik isə...Nə isə eləmək lazım idi. Müdhiş bir situasiyadır. Qos-qoca dünyada ən üzdə olan faktların və onların gətirdiyi əzabların səbəbini heç kəs bilmirdi. Həyatı zəhərlənmişdi gənc Siddharthanın.

Yəni heç kəs bilmirdi? Buddaya qədər də Hindistanda müqəddəs Vedalar oxunur, brahmalar Veda biliklərinin daşıyıcıları kimi hər məclisdə yuxarı başda oturur və dinlə bağlı bütün sualları çöxbilmişcəsinə cavablandırardılar. Lakin onlar kəpənək biliklərinə sahiblənmiş qurdlar idilər. Kəpənəklərin sözləri onların ağızlarında tam mənasız səslənirdilər. Həqiqət sözləri yalan qoxurdu. Bir dəfə... Buddanın tələbələrindən biri qonşu kənddə kəndlilərə Buddanın təlimi barədə danışmasından, cahil insanlara həqiqət yolunu təbliğ etməsindən söz edir. Müəllimindən eşitdiyi sözləri olduğu kimi əzbərlədiyindən əmin olduğu üçün onları Buddanın hüzurunda bir daha təkrarlayaraq: “Müəllim, mən düzmü dedim?”- deyə tərif gözləntisi ilə soruşur. Budda: “Sözlər düz idi. Amma sənin ağızında onlar yalan səslənirdilər”.

İnsanlar tez-tez belə edirlər. Güzəl sözlərin təsiri altında özlərini təmizləmək əvəzinə gözəl sözləri özləri ilə çirkləndirirlər.

Siddhartha inqilabi bir qərara gəlir: saraydan qaçmaq! Hamının saraylara can atdığı, saray qapılarında süründüyü dünyada hərdən belə şeylər də olur. Saraydan qaçaraq həqiqət axtarışlarına düzəlmək. Çox bahalı qurban verdi Siddhartha elm öyrənmək naminə. Oğlu və gənc arvadını da sarayda qoyub getdi. Onlar yuxuda ikən. Simvolik idi. Oyanan qaçıb başına çarə axtarmalı idi. Daha bir bilməyən ər, ata və şahın sayını artırmağa dəyməzdi. Dünya belələrini onsuz da çox görmüşdü. Böyük qurbanlar cavabsız qalmır.

İyirmi ilə yaxın meşədə müxtəlif müəllimlərdən dərs aldı. Asketizmlə məşğul oldu. Qapını israrla döyürdü. Həqiqət isə hələ də yox idi. Onun böyük qətiyyətini meşədəki digər asketlər görərək ona hörmət etməyə bilmirdilər. Artıq tələbələri də var idi. Amma həqiqət isə hələ də yox idi.

Bir gün uzunmüddətli orucdan üzülən Siddhartha çayda üzən bir qayıqda qoca musiqçinin şagirdinə: "Oğlum, simləri nə boş, nə də çox tarım bağla. Birinci halda onlar səslənməyəcək, ikinci halda isə qırılacaqlar."- deyə məsləhət

verdiyini eşidir. Bunun kainatın cavabı olduğunu başa düşür. O, böyük elmin açarını axtarırdı. Lakin tamailə başqa yerdə. Eşitdiklərimizə, gördüklərimizə qarşı diqqətlə davranmaq, onu varlığın cavabları kimi oxumaq lazım idi. Bununçün yemək yeməli və aqlını sağlam bir durumda tutmalı idi. Hər şey fikirlərdən asılı idi. Aqlını təmizləmək, onu doğruluqla möhkəmlətmək lazım idi. İnsan aqlından dəyişməyə başlayır. Mantralar, askezalar, rituallar dəyişdirmir insanı. İnsanı idraki bahadırılıq dəyişidirir. “Dərin fikirlərlə dolu olan nurlanmışlara həтта göy əhli belə həsəd aparır, azadlığın sakitliyindən həzz alanlara, zikrə qapılanlara, müdriklərə” (181).

Bundan sonra o, uzun müddətli meditasiyaya daxil olur. Və əfsanəyə görə banyan ağacının altında nirvanaya - ruhani bəxtiyarlığa çatır. “Bilməyənin zikri olmur; zikr etməyənin biliyi olmur. Kimin ki, həm zikri, həm biliyi var, o, həqiqətən, Nirvanaya yaxındır” (372).

Obıvatel şüurunda “Budda”, “Buddizm” – “büt” və “bütprəstlik” anlamları ilə qarışdırılır. Təxminən eyni səbəbdən Azərbaycan dilində böyük alman şairi Götenin (almanca, *Johann Wolfgang von Goethe*) adı dəyişdirilərək Höte deyər çağırılır, yazılır. Assosiasiyalar...

Həqiqətə çatdıqdan sonra Siddhartha, “Bud-da” çağırılmağa başlayır. “Budda” – sanskrit dilindən tərcümədə “nurlanmış adam” deməkdir. Ziyalı, işıqlı adam.

Nirvananı daddıqdan sonra Budda Benaresə gələrək ilk mühazirəsini söyləyir. Hindistanda qədimdən elm adamına ilgi böyük olardı. Dünyanın bu tərəfində Sokrat, Mani, İsa, Nəsimi kimi nurluların daha çox müxtəlif üsullarla öldürüldüyünü bildiyimdən hindlilərə, budda kimilərə hörmətlə yanaşdıqlarına görə simpatiya ilə yanaşmışam həmişə.

Deyirlər Buddanın ilk mühazirəsində o qədər insan toplaşmışdı ki, onlardan on min nəfərin mühazirənin gedişində ürəyi partlayır. Buddanın sözləri onların ayaqlarının altından torpağı çıxarmışdı. Necə mərifətli dinləyicilər imiş...

Budda 45 il ölkələri gəzərək təlimi ilə paylaşırdı. Asan olsun deyə, çıxışlarında dörd həqiqətdən danışar, dinləyiciləri bu dörd həqiqət üzərində düşünərək həyatlarını dəyişdirməyə səsləyərdi. Nə idi bu həqiqətlər?

1) *Mövcudluq əzabdır.* Bu doğuluşlar və ölümlər insanlara yalnız ümidlərdən və acı məyusluqdan başqa bir şey gətirmir. Həyat, əlbəttə ki, həm də böyük bir sevincdir. Lakin bu sevinci

yalnız nurlanmışlar yaşaya bilər. “Qalx! Yelbeyin olma! Xeyirli dhammaya riayət elə. Dhammaya riayət edən bu dünyada xoşbəxt yaşayır, hətta o birində də” (169).

2) *Əzabları və qorxuları yaradan arzulardır.* Budda özünüdərk arzularımıza baxmaqdan başlamağa çağırırdı. İnsan, ona məyusluqdan başqa bir şey gətirməyən arzularla doludur. İnsanın cahilliyini bu arzular möhkəmlədir. Uzun ömür arzusu, varlanmaq arzusu, böyük adam arzusu... əslində, insanları əsl əbədiyyətdən, xəzinələrdən, böyüklükdən eləyən.

3) *Əzablardan qurtulmaq mümkündür.* Buddizmin inam məqamı! Əgər bu təlimə inanmasan, qurtula bilməzsən, deyir Budda. Həkimə inanmayan xəstənin sağalmağ şansıının olmadığı kimi. Həkimə inanmayan onun məsləhətlərinə barmaqarası yanaşacaq, prosedurları əhəmiyyətli saymayaraq onları yarımçıq yerinə yetirəcəkdir. Sağalmaz beləsi.

4) *Səkkizli yol.* Bu yol cəhalətdən azadlığa çıxaran yolun metodunu açıqlayır. Necə? Budda burada *düzgün* sözündən açar kimi istifadə edir. 1) düzgün inam; 2) düzgün qətiyyət; 3) düzgün nitq; 4) düzgün əməl; 5) düzgün həyat tərzi; 6) düzgün fikir; 7) düzgün niyyət; 8) düzgün seyr.

Hamısının saxtasını gördük. Saxta mallara etibar eləməyin!

Yalnız düzgün olduqda inam avamlıq olmur. Yalnız düzgün olduqda, qətiyyət inadkarlıq olmur. Yalnız düzgün olduqda, nitq ünsiyyət olur, boşboğazlıq olmur. Yalnız düzgün olduqda, seyr həqiqəti görür...

“Dhammapada” Buddanın həqiqətinin bu və ya digər əhəmiyyətli tərəflərini açıqlayan fəsillərə bölünmüş fikirlər silsiləsidir. “Dhamma” – həqiqət, qanun deməkdir, pali dilindən. Kitab, Azərbaycan dilinə rus və ingilis dillərindəki versiyalarından müqayisəli tərcümə edilmişdir. Pali dilini biləcək və Buddanı tərcümə etməyə həvəsi olacaq azərbaycanlıni daha 2500 il gözləməyə səbrimiz olmadı. Yeri gəlmişkən, Buddha (Siddhartha Qautama) e. ə. 536- 476-cı illərdə yaşamışdır. 25 əsrdir bu müdriklik ona müraciət edənlərə hikmət və şəfa bəxş etməkdədir. Ümid edirik ki, indi bu adamların sırasında Azərbaycan oxucusu da olacaq.

Dhammapadanın azərbaycan dilinə çevirmək ideyası filosof dostum Zülfüqarlı Şahinə məxsusdur. Tərcümə ilk dəfə “Fəlsəfə və sosial-siyasi elmlər” jurnalında (2010, №№ 1, 2) çap olunmuşdur. İndiki versiyası yenidən işlənmiş

və redaktə olunmuş halda oxuculara təqdim olunur.

Bir neçə söz Buddanın dili barədə. Şərq fəlsəfəsi Qərb fəlsəfəsindən fərqli olaraq poetik dildə ifadə olunur. Burada pafos, emosional rəng hikmətin dərkinin asanlaşdırılmasına xidmət edir. Dərkdə bütün varlıq iştirak etməlidir. Budda bu məqamı “bütün bədəni ilə hiss etmə” (259) adlandırır. Tərcümədə Buddanın idiomlarını mümkün qədər saxlamağa can atmışıq. İnadlı oxucunun bu simvolların arxasındakı hikmətlərə yol tapacağına ümidimiz böyükdür. Bu hikmətlər onları izləyəcək oxucunun daxilində böyük sülh yaratmaq potensialına malikdir. Budda bu sülhü Nirvana adlandırır.

Dr.Müşfiq Şükürov

I.

QOŞA BƏNDLƏR FƏSLİ

1

Dhammalar ağilla şərtlənmişlər, onların ən yaxşı hissəsi – ağıldır, ağıldan yaradılmışlar onlar. Əgər kimsə nəyisə çirkli ağilla danışır və edirsə, onu bədbəxtlik təqib edir, arabanı dartan öküzün izi ilə təkərin getdiyi kimi.

2

Dhammalar ağilla şərtlənmişlər, onların ən yaxşı hissəsi – ağıldır, ağıldan yaradılmışlar onlar. Əgər kimsə təmiz ağilla danışır və iş görürsə, səadət onu izləyir, geri qalmaq istəməyən kölgə kimi.

3

“O məni təhqir etdi, o məni vurdu, o mənim üzərimdə üstünlük qazandı, o məni heç nəsiz qoydu”. Daxillərində bu cür fikirlər daşıyanlarda nifrət heç zaman durmur.

4

“O məni təhqir etdi, o, məni vurdu, o mənim üzərimdə üstünlük qazandı, o məni heç nəsiz

qoydu". Daxillərində bu cür fikirlər daşımayanlarda nifrət yoxa çıxır.

5

Zira, bu dünyada nifrət heç zaman nifrətlə durdurulmur, nifrətin yoxluğu ilə durdurulur o. Budur əzəli dhamma.

6

Axı çoxları bilmir ki, biz hökmən burada öləcəyik. Bunu bilən kəslərdə isə mübahisələr dərhal kəsilir.

7

O kəs ki, yalnız ləzzətlərin seyrində yaşayır, hisslərini ram edə bilmir, yeməkdə hədd tanımır, tənbəl və qətiyyətsizdir, - məhz onu Mara¹ sarsıdır, gücsüz ağacı külək sarsıdan kimi.

8

O kəs ki, ləzzətlərin seyrinə qapılmadan yaşayır, hisslərini nəzarətdə saxlayır, yeməkdə mötədildir, inam və qətiyyətlə doludur,- məhz onu Mara sarsıda bilmir, külək daş-qayanı sarsıda bilmədiyi kimi.

9

Sarı libas² geyən, özü isə çirkəbdən təmizlənməyən, həqiqəti, özünü məhdudlaşdırmanı bilməyən kəs sarı libasa layiq deyil.

10

Lakin çirkəbdən azad olmuş, fəzilətlərdə möhkəm olan, həqiqət və özünü məhdudlaşdırma ilə dolan kəs, məhz o, sarı libasa layiqdir.

11

Həqiqəti həqiqətsizlikdə görənlər və həqiqətsizliyi həqiqət sayanlar heç zaman həqiqətə çata bilməyəcəklər, zira, onların nəsibi yalançı niyyətlərdir.

12

Həqiqəti həqiqət və həqiqətsizliyi həqiqətsizlik kimi görənlər, onlar həqiqətə çatacaqlar, zira, onların nəsibi həqiqi niyyətlərdir.

13

Pis damı olan evə yağış necə daxil olursa, pis inkişaf etmiş ağıla da ehtiras eləcə daxil olur.

14

Yaxşı damı olan evə yağış daxil ola bilmədiyini kimi, yaxşı inkişaf etmiş ağıla da ehtiras daxil ola bilmir.

15

Bu dünyada da şikayətçidir o, o biri dünyada da. Hər iki dünyada şikayətçidir zülm törədən. Şikayət edir, əzab çəkir o, əməllərinin zülmünü görərək.

16

Bu dünyada da sevinir o, o biri dünyada da. Saleh əməl sahibi hər iki dünyada sevinir. Sevinir

o, sevinib qurtara bilmir, əməllərinin qüsursuzluğunu görərək.

17

Bu dünyada da əzab çəkir o, o biri dünya da, hər iki dünyada əzab çəkir zülm törədən. "Bu zülmü mən elədim" - deyə əzab çəkir o. Pis yola düşüncə isə daha çox əzab çəkir.

18

Bu dünyada da şadlanır o, o biri dünyada da. Hər iki dünyada şadlanır saleh əməl sahibi. "Bu xeyiri mən elədim!" - deyə şadlanır o. Doğru yola yetişincə isə daha çox şadlanır.

19

Əgər insan Kitabı həтта əzbər belə bilsə, lakin özü qafildir və ona riayət etmirsə, o, başqasının inəklərini sayan çobana bənzəyir. Müqəddəsliyə aidiyyəti yoxdur onun.

20

Əgər həтта insan Kitabı az təkrarlayırsa belə, lakin dhammaya uyğun yaşayırsa, ehtirasdan, nifrətdən və cəhalətdən azaddır, həqiqi biliyə və azad ağıla malikdirsə, nə bu dünyada, nə də o biri dünyada bağlılığı yoxdursa, onun müqəddəsliyə aidiyyəti var.

II.

CİDDİLİK HAQQINDA FƏSİL

21

Ciddilik, ölümsüzlüyə aparan yoldur. Yüngüllük, ölümə aparan yoldur. Ciddilər ölmürlər. Yüngüllər ölü kimi bir şeydirlər.

22

Bunu aydın anlayaraq, müdriklər ciddidirlər. Ciddilikdən alırlar sevinclərini onlar. Nəciblərin zəmisində sevinirlər onlar.

23

Düşüncəli, inadkar, daima dəyanətli və müdrik olanlar, onlar bağlılıqdan azad və bənzərsiz Nirvanaya yetişənlərdir.

24

Əgər ciddi adam özünü ilhamlandırarsa, unutqan olmazsa, əgər onun əməlləri təmizdir və o şüurla hərəkət edirsə, özünü məhdudlaşdırma bilər və qanuna uyğun yaşayarsa, onda onun şöhrəti daima artacaqdır.

25

Qoy, müdrik səylə, ciddiliklə, özünü məhdudlaşdırma və nəzarətlə özünə elə bir ada düzəltsin ki, sel dağında bilməsin onu.

26

Axmaqlar boş şeylərin, şər müdrikliyin arxasınca gedərlər. Müdrik isə ciddiliyi qiymətli xəzinə kimi qoruyur.

27

Yüngüllükdən qaçın, ehtirasdan və həzzlərdən çəkinin, zira, yalnız ciddi və düşüncəli olan böyük səadətə qovuşa bilir.

28

Müdrik, ciddiliklə yüngüllüyü qovanda, o qayğısız, müdrikliyin zirvələrinə yüksələrək qüssə ilə xəstələnmiş bəşəriyyətə dağda duranın düzəndə durana baxdığı kimi, müdrikin səfehə baxdığı kimi baxır.

29

Yüngüllər içində ciddi, yatanlar içində oyaq olan müdrik, yabını ötən kəhər kimi başqalarından seçilir.

30

Göy əhli arasında birinciliyi Maqhavan³ öz ciddiliyi ilə əldə etmişdir. Ciddiliyi tərifləyər, yüngüllüyü isə həmişə lənətləyirlər.

31

Ciddilikdə məmnunluq tapan, yaxud yüngüllüyə qorxu ilə baxan bhikşu⁴ böyük və kiçik düyünləri yandıran alov kimi özünə yol açır.

32

Ciddilikdə məmnunluq tapan, yaxud yüngüllüyə qorxu ilə baxan bhikşu yıxılmağa qadir deyil: zira, o, Nirvanaya yaxındır.

III.

FİKİR HAQQINDA FƏSİL

33

Titrəyən, əsən, kövrək və zorla saxlanılan fikri Müdrik oxçunun oxu yönəltdiyi tək yönəldir.

34

Sudan çıxardılaraq quruya atılmış balıq kimi əsir bu fikir: təki Maranın hökmündən qurtula bilsin.

35

Zorla saxlanılan, zərif, harda gəldi ilişən fikrin ram edilməsi xeyirdir. Ram edilmiş fikir səadətə aparır.

36

Qoy, müdrik çətin dərk olunan, son dərəcədə incə, harda gəldi ilişən fikrini qorusun; qorunan fikir səadətə aparır.

37

Uzaqlarda dolaşan, tənha avaralanan, qeyri-maddi, ürəkdə gizlənən fikirlərini ram edə bilənlər Maradan azad olacaqlar.

38

Fikri dayanıqsız olanın, həqiqi dhammanı bilməyən, imanı tərəddüd edən müdrikliyi kamilləşmir.

39

Əgər insanın fikirləri dağınıq deyilsə, ağı qarışmayıbsa, əgər o, xeyir və şəri düşünmürsə, beləcə oyaq olana qorxu yoxdur.

40

Bu bədənin palçıq olduğunu bilərək, bu fikri qalaya çevirərək, qoy, o, müdriklik silahı ilə Maranın üzərinə atılsın. Və qələbəni qorusun və bağlılıqlardan azad qalsın.

41

Eh! Bu bədən yerdə uzun yaşamayacaq - nəsibsiz, hissiyatsız, faydasız, odun kimi.

42

Düşmən düşməninə, yaxud nifrətli nifrətliyə nə edir etsin, yanlış yönəlmiş fikir daha betərini etmək iqtidarındadır.

43

Ana, ata, yaxud başqa bir qohum nə edir etsin, doğru yönəlmiş fikir daha yaxşısını etmək iqtidarındadır.

IV.

GÜLLƏR HAQQINDA FƏSİL

44

Bu yerə və Yamanın⁵ aləminə və göy əhlinin dünyasına kim qalib gələcək? Yaxşı təlim olunmuş dhamma yolunu kim tapacaq, ağıllı adam gülü tapan kimi?

45

Şagird qalib gələcək bu yerə, Yamanın aləminə və göy əhlinin dünyasına. Şagird tapacaq yaxşı təlim olunmuş dhamma yolunu, ağıllı adam gülü tapan kimi.

46

Bu bədənin köpüyə bənzər olduğunu bilən, onun ilğım təbiətini anlayan kəs Maranın güllərlə bəzədilmiş oxlarını sındıracaq və heç zaman ölmü görməyəcəkdir.

47

Gül dərən, ağılı pərdəli olan insanı isə ölüm oğurlayır, sel yatmış kəndi yuyub aparan tək.

48

Gül dərən, ağı pərdəli olan insanı isə ölüm özünə müti edir, o hissi əyləncələrdən doyana qədər.

49

Necə ki, arı gülü, onun rəngini və ətrini zədələmədən şirələnib uçar, qoy, müdrik də özünü kənddə elə aparsın.

50

Qoy, o başqalarının nöqsanlarına, elədikləri və eləmədiklərinə baxmasın, özünün elədiklərinə və eləmədiklərinə baxsın.

51

Yaxşı deyilmiş söz, əgər insan özü ona əməl etmirsə, faydasızdır, xoş rəngli, lakin ətirsiz bir gözəl gül kimi.

52

Yaxşı deyilmiş söz, əgər insan özü ona əməl edirsə, məhsuldardır, xoş rəngli və ətirli gözəl gül kimi.

53

Bir topa güldən çoxlu çələng hörmək mümkün olduğu kimi, beləcə ölümlü də doğulanda çoxlu xeyirli əməllər edə bilər.

54

Güllərin ətri küləyin əksi istiqamətində yayılır, sandal ağacında da belədir, taqarda⁶

da, jasmində də. Salehlərin ətri isə küləyin əksi istiqamətində də yayılır. Xeyirxah insan hər yerə nüfuz edir.

55

Sandal ağacı yaxud taqara, şanagüllə yaxud vassika⁷ – onların ətirləri içərisində ən üstün olanı, xeyirli əməllərin ətridir.

56

Zəifdir bu ətir, taqaranın və sandal ağacının buraxdığı. Göy əhli arasında əsən xeyirli əməllərin ətri isə ən yaxşısıdır.

57

Nəciblərin, ciddiliklə dolanların və kamil bilik vasitəsi ilə azad olanların cığırlarını Mara tapa bilmir.

58-59

Böyük yola tökülmüş zibil yığığında şirin ətirli və ağılı sadlandıran şanagüllə çiçəyi bitə bildiyi kimi, beləcə həqiqətən nurlanmışın şagirdi də kor bəsitlər arasında, zibilə bənzər məxluqlar arasında, öz müdrikliyi ilə seçilir.

V

AXMAQLAR BARƏDƏ FƏSİL

60

Gecə uzundur oyaq qalan üçün, yocana⁸uzundur yorulmuş üçün, sansara⁹ uzundur axmaqlar, həqiqi dhammanı bilməyənlər üçün.

61

Əgər yolçu özünə bənzərinə yaxud daha yaxşısına rast gəlməsə, qoy, o, tənhalıqda möhkəmlənsin: axmaqla dostluq olmur.

62

“Oğullarım mənim – sərvətim mənim”,- beləcə axmaq əzab çəkir. Axı, heç onun özü-özünə sahib deyil. Bəs oğullar hardan? Sərvət hardan?

63

Öz axmaqlığını bilən axmaq bununla artıq müdrikdir, özünü müdrik sanan axmaq isə həqiqətən də, necə deyərlər, “axmaqdır”.

64

Əgər axmaq həтта bütün ömrü uzun müdriklə bağlıdırsa belə, o, dhammanı qaşığı şorbanın dadını bildiyindən artıq bilmir.

65

Əgər həтта bir anlığına belə ağıllı müdriklə bağlanırsa, o, dhamma ilə sürətlə tanış olur, dil şorbanın dadı ilə tanış olan tək.

66

Ağılsız olan axmaqlar özləri ilə düşmənlə davranan kimi davranırlar, şər əməl törədirlər, acı meyvələr gətirən.

67

Pis görülüb o iş ki, onu eləyəndən sonra peşman olurlar və onun meyvəsini ağlanmış üzvlə, hıçqıra-hıçqıra qəbul edirlər.

68

Lakin yaxşı görülüb o iş ki, onu eləyəndən sonra peşman olmurlar və onun meyvəsini sevinc içində və məmnunluqla qəbul edirlər.

69

Şər yetişməyincə axmaq onu bal sanır. Şər yetişincə isə axmaq dərddə düşür.

70

Qoy, axmaq aybaay kus¹⁰ otunun ucu ilə yemək yesin. Hər halda o, dhammanı bilənlərin onaltıda bir hissəsinə belə dəymir.

71

Zira, süd dərhal çürümədiyi kimi, törədilən şər əməl də dərhal meyvələrini göstərmir; küllə örtülü od kimi közərir, bu axmağı təqib edir.

72

Lakin o zaman ki, axmaq bədbəxtlikdən biliyə sahib olur, onda bilik onun başını partladaraq onun uğurunu məhv edir.

73

O özünə yaraşmayan mövqeni və bhikşular arasında birinciliyi və monastırlarda hakimdiyyəti və digərləri arasında seçilməyi arzulaya bilər.

74

“Qoy, dünyəvilər də, zahidlər də bilsinlər ki, bunu mən etmişəm. Qoy, onlar bütün işlərində məndən asılı olsunlar”, - axmağın niyyəti budur; onun arzusu və təkəbbürü daima artır.

75

Zira, bir vasitə var-dövlət əldə etməyə aparır, digəri Nirvanaya. Bunu bilən bhikşu, Buddanın şagirdi, şan-şövkətə sevinməz, tənhalığı sevər.

VI.

MÜDRİKLƏR BARƏDƏ FƏSİL

76

Əgər kimsə qüsurları göstərən və onlara görə qınayan müdriki görmüş olsa, qoy, o beləsinin ardınca getsin, xəzinəni göstərən birisinin ardınca gedən tək. Beləsinin ardınca gedənə yaxşı olacaq, pis olmayacaq.

77

Qoy, o, məsləhət versin, öyrətsin və şərdən saxlasın. Axı o, xeyirxaha xoş və zalıma naxoş gəlir.

78

Qoy, heç kim pis dostlarla birləşməsin, qoy, heç kim alçaq insanlarla birləşməsin. Yaxşı insanlara bağlanın. Nəcib insanlara bağlanın.

79

Dhamma yeyən xoşbəxt yaşayır; təmiz ağıllı müdrik Nəcibin¹¹ bəyan etdiyi dhammaya daima heyrət edir.

80

Kanal çəkənlər su buraxırlar, oxçular oxu özlərinə tabe etdirirlər, dülgərlər ağacı özlərinə ram edirlər, müdriklər özlərini sakitləşdirirlər.

81

Möhkəm qayanı külək yerindən tərpadə bil-mədiyi kimi, beləcə müdriklər də söyüş və təriflər altında sarsılmazdırlar.

82

Dhammaları eşidincə müdriklər göl kimi təmiz olurlar, dərin, təmiz və bulanıqsız.

83

Salehlər öz yollarını istənilən şəraitdə davam etdirirlər. Xeyirxahlar hətta istəyəndə belə boşboğazlıq etmirlər. Onlara səadət və ya kədər toxunanda isə müdriklər nə onu, nə də o birisini üzə göstərmirlər.

84

Nə özündən ötrü, nə də başqasından ötrü o, nə oğul, nə var-dövlət, nə də şahlıq istəməz. Qanunsuz yolda o özünə uğur arzulamaz. Qoy, o həmişə nəcib, müdrik və ədalətli olsun.

85

İnsanlar arasında çox azı qarşı sahilə yan ala bilirlər. Qalan insanlar isə yalnız bu sahildə vurnuxmaqla məşğuldurlar.

86

Dhamma layiqincə bəyan edildikdə həqiqətən dhammaya riayət edən insanlar isə nə qədər çətin olsa da, ölüm səltənətindən yan keçərək qarşı sahilə yetişə biləcəklər.

87-88

Qaranlıq dhammanı tərk edən müdrik, qoy, nurlu dhammanı bəsləsin. Evdən evsizliyə hicrət edərək, qoy, o, tənhalıqda, sevinc üçün ən az yayan kimi görünə bilən şəraitdə, məmnunluq arasın. Arzulardan imtina edərək, mülkiyyətdən qurtularaq, qoy, müdrik öz aqlını çirkəbdən təmizləsin.

89

O kəslərin ki, ağı nurlanmanın əsaslarına layiqincə söykənmişdir, o kəslər ki, bağlılıqlardan imtina etmişlər, azadlığa sevinirlər, öldürülmüş arzularla, işıqla dolu olan o kəslər bu dünyada Nirvanaya çatanlardır.

VII.

ARHATLAR¹² BARƏDƏ FƏSİL

90

Səyahəti başa vuran üçün, kədərsiz üçün, hər baxımdan azad üçün, bütün bağları atan üçün ehtiras qızdırması deyilən şey yoxdur.

91

Müdrüklər hicrət edirlər; evdə onlar üçün həzz yoxdur. Öz gölünü tərk edən qu quşları kimi, öz mənzillərini tərk edirlər onlar.

92

Onlar ehtiyat yığmırlar, qidaya onların düzgün baxışları var, onların nəsibi arzulardan məhrum və heç nə ilə şərtlənməyən azadlıqdır. Onların yolu göydəki quşların uçuşu kimi çətin anlaşılır.

93

Onun arzuları məhv olmuşdur və o, qidaya bağlı deyil; onun nəsibi arzulardan və şərtlərdən azad olan qurtuluşdur. Onun yolu göydəki quşların uçuşu kimi çətin anlaşılır.

94

Onun hissləri arabaçının ram etdiyi atlar kimi sakitdirlər. O, təkəbbürdən imtina etmişdir və arzulardan məhrumdur. Beləsinə göy əhli belə həsəd aparır.

95

Torpaq kimi o da çaşqınlıq tanımır; beləcə comərd olan İndranın sütununa¹³ bənzəyir; o, çirkabsız göl kimidir. Beləində sansaralar olmur.

96

Onun fikri sakitdir, sözü də sakitdir, əməli də. Beləcə sakit və azad olan kamil bilik yiyəsidir.

97

O kəs ki, inanmır¹⁴ və yaradılmamışı¹⁵ bilir, bağlılıqları qırmış, təsadüfə son qoymuş, arzulardan imtina etmişdir, həqiqətən ən nəcib insandır.

98

Kənddə yaxud meşədə, vadidə yaxud təpədə - Arhatlar harda yaşasalar, o yer xoş yerdir.

99

Meşələr xoşdur. Başqalarının sevinmədiyi yerdə ehtiraslardan məhrumlar sevinərlər, zira, onlar hissi həzzləri axtarmırlar.

VIII.

MİN HAQQINDA FƏSİL

100

Eşidincə insanın sakitləşdiyi bir faydalı söz faydasız sözlərdən tərtib olunmuş minlərlə nitq-dən yaxşıdır.

101

Eşidincə insanın sakitləşdiyi yarım ayə faydasız sözlərdən tərtib olunmuş minlərlə ayədən yaxşıdır.

102

Eşidincə insanın sakitləşdiyi yarım ayə daha yaxşıdır, nəinki kimsə faydasız sözlərdən tərtib olunmuş yüz ayə oxusun.

103

Əgər birisi döyüşdə min dəfə min nəfərə qalib gəlmiş olsa, başqası isə yalnız özünə qalib gəlsə, məhz bu başqası döyüşdə ən böyük qalibdir.

104

Həqiqətən, daimi özünü məhdudlaşdırmada yaşayan, özünü ram etmiş insanın özü üzərindəki

qələbəsi başqa insanlar üzərindəki qələbədən daha yaxşıdır.

105

Nə Mara Brahman¹⁶ ilə, nə göy əhli, nə qandharva¹⁷ bu insanın qələbəsini məğlubiyyətə çevirə bilməyəcək.

106

Qoy, kimsə yüz il ərzində hər ay min dəfə qurbanvermə ayını yerinə yetirsin və qoy, bir başqası özünü kamilləşdirənə heç olmasa bir anlığına təzim etsin. Həqiqətən, belə ehtiram yüz illik qurbanvermədən daha yaxşıdır.

107

Qoy, insan yüz il meşədə odun qulluğunda dursun və qoy, o bir anlığına da olsa özünü kamilləşdirənə təzim etsin. Həqiqətən, belə ehtiram yüz illik qurbanvermələrdən daha yaxşıdır.

108

Bu dünyada xeyirxah adam il ərzində sədəqə və nəzir kimi nə qurban versə də, bütün bunlar qara qəpiyə də dəyməz. Saleh həyat tərzini yaşayanlara hörmət daha yaxşıdır.

109

Mərifətli olan və qocalara həmişə hörmətlə yanaşan insanda dörd dhamma böyüyür: həyat, gözəllik, xoşbəxtlik, qüvvət.

110

Xeyirxah və özünə dalmışın bir günü qüsur-
lu və pozğun insanın yüz illik mövcudluğundan
daha yaxşıdır.

111

Müdrükləşmiş və özünə dalmışın bir günü
cahil və pozğun insanın yüz illik mövcudluğun-
dan daha yaxşıdır.

112

Qaynayan enerjiyə malik birisinin bir günü
tənbəl və enerjidən məhrum insanın yüz illik
mövcudluğundan daha yaxşıdır.

113

Əvvəli və sonu görmüşün bir günü əvvəli və
sonu görməyən insanın yüz illik mövcudluğun-
dan daha yaxşıdır.

114

Ölümsüz yolu görmüşün bir günü ölümsüz
yolu görməyən insanın yüz illik mövcudluğun-
dan daha yaxşıdır.

115

Ali dhammanı görmüşün bir günü ali dham-
manı görməyən insanın yüz illik mövcudluğun-
dan daha yaxşıdır.

IX.

ŞƏR BARƏDƏ FƏSİL

116

Qoy, o, xeyir iş görməyə tələssin; şərdən ağ-
lını qorusun, qoy. Zira, xeyir iş görməyə tələs-
məyən birisinin ağı şərdə məmnunluq tapır.

117

Əgər insan şər iş tutmuşsa belə, qoy, o onu
təkrar-təkrar etməsin, onun üzərində qurmasın
niyyətlərini. Şərin toplanması kədərliyədir.

118

Əgər insan xeyir iş görmüşsə belə, qoy, o
onu təkrar-təkrar eləsin, onun üzərində qursun
niyyətlərini. Xeyirin toplanması sevinclidir.

119

Hətta zalım belə xoş gün görür, nə qədər ki,
şər yetişməyib. Lakin şər yetişincə zalım şəri görür.

120

Hətta saleh belə zülmə məruz qalır, nə qədər
ki, xeyir yetişməyib. Lakin xeyir yetişincə, saleh
xeyiri görür.

121

Şər barədə yüngül düşünmə: “O mənə gəlməyəcək”, - demə. Axı bardaq da damlaların düşməsindən dolur. Axmaq şərlə dolur, hətta onu az-az toplasa belə.

122

Xeyir barədə yüngül düşünmə: “O mənə gəlməyəcək”, - demə. Axı bardaq da damlaların düşməsindən dolur. Ağıllı xeyirlə dolur, hətta onu az-az toplasa belə.

123

Qoy, o, şərdən yan qaçmağa çalışsın, müşayiətsiz, lakin böyük vara malik tacir təhlükəli yoldan yan qaçan kimi, yaşamaq istəyən zəhərdən qaçan kimi.

124

Əl yaralı deyilsə, əldə zəhər daşımaq olar. Yarası olmayana zəhər zərər verə bilməz. Özü şər iş tutmayan, şərə məruz qalmır.

125

Günahsız adama zülm edənə, məsum və qüsuruz insana zülm edənə, məhz belə bir axmağa zülm qayıdır, küləyin əksinə atılmış zərif toz kimi.

126

Bəziləri ana bətninə qayıdır, zülm edənlər cəhənnəmə düşürlər, salehlər cənnətə, arzular-dan məhrum olmuşlar isə Nirvanaya yetişirlər.

127

Nə göydə, nə okeanın ortasında, nə içinə girilsə, dağın yarğanında, yerdə elə bir yer tapılmaz ki, yaşayan öz şər əməllərinin nəticələrindən yaxa qurtara bilsin.

128

Nə göydə, nə okeanın ortasında, nə içinə girilsə, dağın yarğanında, yerdə elə bir yer tapılmaz ki, yaşayana ölüm qalib gəlməsin.

X.

CƏZA BARƏDƏ FƏSİL

129

Hamı cəza qarşısında əsir, hamı ölümdən qorxur – özünüzü başqasının yerinə qoyun. Nə öldürmək, nə də ölümə təhrik etmək olmaz.

130

Hamı cəza qarşısında əsir, həyat hamıya xoş gəlir – özünüzü başqasının yerinə qoyun. Nə öldürmək, nə də ölümə təhrik etmək olmaz.

131

Kim ki, səadət axtararaq səadət arzulayan məxluqlara cəza verir, o kəs ölümündən sonra səadət almayacaqdır.

132

Kim ki, səadət axtararaq səadət arzulayan məxluqlara cəza vermirsə, o kəs ölümündən sonra səadət alacaqdır.

133

Heç kimlə kobud danışma; kimlə kobud danışsan, sənə eyni şeylə cavab verəcəklər. Axı qıvcıqlı nitq xoş deyil və qisas sənə toxuna bilər.

134

Əgər sən sınımış qonq kimi sakitləşmisənsə,
sən Nirvanaya çatmısan, səndə qıcıq yoxdur.

135

Çoban ağacla inəkləri örüşə qovduğu kimi,
beləcə qocalıq və ölüm də canlı varlıqların həyat-
larını qovurlar.

136

Şər işlər tutanda axmaq bunu başa düşmür.
Ağılsız öz əməllərinin ucbatından odda qovrulan
tək əzab çəkir.

137

Günahsız və korlanmamışlara cəza verən
kimsə tezliklə on haldan birinə gəlib çıxır.

138-139-140

Onun başına gələ bilər: acı əzab, bədənin
zədələnməsi və ya ağır əziyyət və ya xəstəlik,
dəlilik; yaxud şahın qəzəbi və ya ittiham və ya
doğmalarının itirilməsi və ya sərvət itkisi və ya
evinin odda yanması. Bədən dağılanda, axmaq
cəhənnəmə düşür.

141

Nə çılpaq gəzmək, nə dolaşmaq saçlar, nə kir,
nə oruc, nə quru torpaqda yatmaq, nə toz və çamur,
nə çöməlib oturmaq şübhələrə qalib gəlmə-
miş ölümlünü təmizləyə bilməz.

142

Qoy, o lap bəzənmiş olsun, lakin əgər o sülh içində yaşayır, sakit, təslim olmuş, nəfsini qoruyandırırsa, saleh həyat yaşayır, bütün varlıqlara cəza verilməsini rədd edirsə, o, brahmanadır, o, zahiddir, o, bhikşudur.

143

Dünyada elə bir insan tapılırmı ki, özünü təvazökarlıqla ram etsin, yaxşı öyrədilmiş at qırmanca ehtiyac hiss eləmədiyi kimi, qısnanmaya ehtiyacı olmasın?

144

Qırmancla toxunulan, yaxşı təlim görmüş at kimi enerjili və canlı olun. İmanın, xeyirxahlığın və enerjinin, özünə dalmanın və dhamma öyrənmənin köməyi ilə siz, düşüncəlilər, biliklə dolular və davranışlarında qüsursuzlar, bu böyük bələdan qurtulacaqsınız.

145

Kanal çəkənlər su buraxırlar, oxçular oxu özlərinə tabe etdirirlər, dülgərlər ağacı özlərinə ram edirlər, xeyirxahlar özlərini sakitləşdirirlər.

XI.

QOCALIQ BARƏDƏ FƏSİL

146

Bu nə gülüş, bu nə şadlıqdır, o zaman ki, dünyaya daima od içindədir? Zülmətlə örtülmüşlər, siz niyə nuru axtarmırsınız?

147

Bu bəzədilmiş şəklə, qüsurla dolu, hissələrdən yığılmış, xəstəhal, içi müəyyənlik və sabitlikdən məhrum fikirlərlə dolu bədənə bax.

148

Cındırı çıxıb bu bədənin, xəstəlik yuvası, fani; bu çürüməkdə olan qalaq dağılmaqdadır; zira, həyat ölümlə sonuclanır.

149

Bu maviyə çalan, payız vaxtı ora-bura atılmış balbabaqlara bənzəyən sümükləri görməkdə nə ləzzət var?

150

Bu qala sümüklərdən düzəldilib, ət və qanla suvanıb; qocalıq və ölüm, aldanış və riya var onda.

151

Bər-bəzəkli şah arabaları belə köhnəlirlər; beləcə, bədən də qocalığa yaxınlaşır. Lakin nəciblərin dhamması qocalığa yaxınlaşmır; zira, xeyirxahlar onu xeyirxahlara öyrədirlər.

152

Az bilikli insan öküz kimi qocalır: onun əzəlləri böyüyür, biliyi isə artmır.

153

Mən uğursuzcasına evin inşaatçısını axtara-axtara bir çox doğuluşların sansarasından keçdim. Təkrar-təkrar doğulmaq kədərlidir.

154

Ey evin inşaatçısı, sən görürsən! Evi bir daha yenidən tikə bilməyəcəksən. Sənin bütün atmalara çürüyüb, damdakı çatma da məhv edilmişdir. Əşyasızlaşma yolunda ağıl arzuların məhvində nail olmuşdur.

155

Kimlər ki, saleh həyat yaşamamış, gənliyində xəzinəyə yetişməmişlər, məhv olurlar, balığı olmayan göldə qoca leyləklər ölən tək.

156

Kimlər ki, saleh həyat yaşamamış, gənliyində xəzinəyə yetişməmişlər, sınımış oxlar tək yatırlar, keçmişə xatırlayaraq ah çəkə-çəkə.

XII.

ÖZ "MƏN" BARƏDƏ FƏSİL

157

Öz "mən"inin xoş olduğunu bilən, qoy, özünü diqqətlə qorusun. Müdrik gecənin üçdə birini oyaq qalmalıdır.

158

Qoy, o əvvəlcə özünü lazımı hala gətirsin. Sonra isə başqasını da öyrətmək olar. Müdrik yoldan azmayacaq.

159

Başqasına öyrətdiyinə özü də əməl etsin. Özünü tam ram edərək o, başqalarını da ram edə bilər. Həqiqətən də özünü ram etmək çətinidir.

160

Axı öz "mən"i özünə ağadır, daha kim ağa ola bilər ki? Öz "mən"ini tam təslim edən insan çətin tapılan ağanı tapmış olur.

161

Özüdoğulan, özüyərənən şəri özün eləmişən. O, axmağa qalib gəlir, almaz qiymətli daşa qalib gələn kimi.

162

Lap pis xasiyyəti olan kəs özü ilə düşmənin ona arzulaya biləcəyi tərzdə davranır. O, sal¹⁸ ağacını saran maluvanı¹⁹ xatırladır.

163

Pis və özü üçün zərərli işləri görmək asandır. Yaxşı və faydalı işləri görmək isə son dərəcə çətindir.

164

Qüsurlu baxışlara görə nəcib, dhamma əsasında yaşayan Arhatların təliminə nifrət edən axmaq katthaka²⁰ kimi meyvə verir, yalnız özünü məhv etməklə.

165

Zira insan zülmü özü edir, özü də özünü çirkaba bulaşdırır. Zülmü eləməyən də özüdür və özünü təmizləyən də. Təmizlik və çirkab insanın özü ilə bağlıdır. Heç kim başqasını təmizləyə bilməz.

166

Qoy, o öz xeyirini az sanmasın, başqasının xeyiri nə qədər böyük olursa-olsun. Öz xeyirini dərk edərək, qoy, o, ali xeyirə sadıq olsun.

XIII.

DÜNYA BARƏDƏ FƏSİL

167

Alçaq dhammaya riayət etmə! Yelbeyin yaşama! Saxta baxışlara riayət etmə! Mövcudluğu artırma!

168-169

Qalx! Yelbeyin olma! Xeyirli dhammaya riayət elə. Dhammaya riayət edən bu dünyada xoşbəxt yaşayır, hətta o birində də.

170

Dünyaya qovucuğa baxan kimi, ilğıma baxan kimi baxanları ölüm şahı görmür.

171

Gedin alabəzək şah arabasına bənzər bu dünyaya baxın. Səfehlərin çabaladığı yerdə müdrikin heç bir bağlılığı yoxdur.

172

Əvvəl yüngül olan sonra ciddi olursa, bu dünyanı buludlardan qurtulmuş ay kimi işıqlandırır.

173

Törətđiyi řərin kəffarəsini xeyir işlə verən kəs, bu dünyanı buludlardan qurtulmuş ay kimi işıqlandırır.

174

Kördür bu dünya. Dünyada yalnız az bir qisim aydın görə bilir. Tordan qurtulmuş quş kimi, yalnız az bir qisim cənnətə düşür.

175

Günəşin yolu ilə səyahət edərlər qu quşları; göydə onlar iddhinin²¹ köməyi ilə səyahət edərlər. Müdriklər Maranı qoşunu ilə birlikdə məğlub edərək tərک edərlər dünyanı.

176

Yalan danışan, axirətdən imtina edən, bircə dhammaya saymazlıq edən insanın törədə bilməyəcəyi řər yoxdur.

177

Həqiqətən, simiclər göy əhlinin dünyasına düşmərlər; səfehlər, həqiqətən, sədəqə verməyi tərifləmirlər. Müdrik isə verərkən sevinir: axı buna görə o, o biri dünyada xoşbəxtdir.

178

Sotapattinin²² meyvəsi yer hakimliyindən və ya göyə yüksəlməkdən – bütün dünyanın hökmdarı olmaqdan daha yaxşıdır.

XIV.

NURLANMIŞ BARƏDƏ FƏSİL

179

Bu cığırsızı, nurlanmış, sonsuz sferaların sahibini, qələbəsi məğlubiyyətə çevrilməyəni və təslim olmuş ehtirası bir daha bu dünyada davam eləməyəcək birisini siz hansı cığırla aparacaqsınız?

180

Bu cığırsızı, nurlanmış, sonsuz sferaların sahibini, onu tələyə salacaq bağlılığı, yoldan çıxaracaq arzusu olmayan birisini siz hansı cığırla aparacaqsınız?

181

Dərin fikirlərlə dolu olan nurlanmışlara hətta göy əhli belə həsəd aparır, azadlığın sakitliyindən həzz alanlara, zikrə qapılanlara, müdriklərə.

182

İnsan olmaq çətindir; ölümlülərin həyatı çətindir; həqiqi dhammanı dinləmək çətindir; nurlanmışın doğulması çətindir.

183

Zülm etməmək, xeyirə nail olmaq, ağılı təmizləmək – nurlanmışların elmi bundan ibarətdir.

184

Dözüm, səbr ali zahidlik, ali Nirvanadır, - deyirlər nurlanmışlar, - zira, başqalarına zərər verən tərki-dünya deyil, başqasını incidən – zahid deyil.

185

Praktimokşaya²³ müvafiq olaraq, təhqir etməmək, zərər verməmək və nəfsin pəhrizi, qıdadada mötədillik, tənha yaşamaq, ali zikrlərə sadıqlıq – nurlanmışların təlimi bundan ibarətdir.

186

Hətta qızıl pul yağmuru belə ehtiraslara məmnunluq gətirməyəcək. Müdrik olan bilir: ehtiraslar xəstədirlər və onlarda elə bir sevinc də yoxdur.

187

O hətta səmavi həzlərdə belə məmnunluq tapmır. Tam nurlanmış şagird yalnız arzusunun olmamasına sevinir.

188

Qorxudan əzab çəkən insanlar hər bir sığınacağa müraciət edirlər: dağlara, meşələrə, meşədəki ağaclara, qəbirlərə.

189

Lakin axı belə bir sığınacaq da təhlükəsiz deyil, belə bir sığınacaq da ən yaxşısı deyil. Belə bir sığınacağa sığınan bütün bəlalardan qurtulmur.

190

O kəs ki, Buddada, Dhammada və Sanqhada sığınacaq tapmışdır, əsl biliyə sahib olan o kəs, Dörd nəcib həqiqəti görür.

191

Zülm, zülmün mənşəyi və zülmün aradan qaldırılması və Nəcib səkkizli yol, zülmün durdurulmasına aparar.²⁴

192

Bax belə bir sığınacaq təhlükəsizdir, belə sığınacaq ən yaxşısıdır. Belə sığınacağa yetişən bütün bəlalardan qurtulur.

193

Nəcib insanı tapmaq çətindir: o hər yerdə doğulmur. Lakin belə müdrikin doğulduğu yerdə xoşbəxt nəsil çiçəklənir.

194

İlahi rəhmət var nurlanmışların doğuluşunda, ilahi rəhmət var həqiqi dhamma təlimində, ilahi rəhmət var sanqhanın razılığında, ilahi rəhmət var razılıqda yaşayanların zahidliyində.

195-196

Hörmətə layiq olanlara (istər nurlanmışlar olsun, istər şagirdlər) hörmət edən, maneəni aşmışlara, qəm və şikayətdən qurtulmuşlara, azadlığa çatmışlara və qorxubilməzlərə hörmət edən kəsin məziyyətlərini heç kimə sadalamaq mümkün deyil.

XV.

SƏADƏT BARƏDƏ FƏSİL

197

O! Biz çox xoşbəxt yaşayırıq, düşmənçilik edənlər içində düşmənçilik etməyənlər, düşmənçilik edən insanlar içində yaşayırıq biz, düşmənçilik etməyənlər.

198

O! Biz çox xoşbəxt yaşayırıq, xəstələr içində xəstə olmayanlar, xəstə insanlar içində yaşayırıq biz, xəstə olmayanlar.

199

O! Biz çox xoşbəxt yaşayırıq, üzülənlər içində üzüntü bilməyənlər; üzülən insanlar içində yaşayırıq biz, üzüntü bilməyənlər.

200

O! Biz çox xoşbəxt yaşayırıq, baxmayaraq ki, heç nəyimiz yoxdur. Biz sevinclə qidalanacağıq, işıq saçan göy əhli kimi.

201

Qələbə nifrət yaradır; məğlub olmuş qüssədə yaşayır. Səadətdə yaşayır sakit olan, qələbədən və məğlubıyyətdən imtina edərək.

202

Ehtirasdan böyük alov yoxdur; nifrətdən böyük bəla yoxdur; bədəndən böyük fəlakət yoxdur; sakitliyə bərabər səadət yoxdur.

203

Acılıq²⁵ ən böyük xəstəlikdir; bədən ən böyük acıdır; bu bərədə həqiqi biliyə malik olan üçün Nirvana ən böyük xeyirdir.

204

Sağlamlıq ən böyük qələbədir; məmnunluq ən böyük xəzinədir; etibar ən yaxşı qohumdur; Nirvana ən böyük xeyirdir.

205

Tənhalığın şirinliyini və sakitləşmənin şirinliyini dadaraq, qorxu və günahdan o kəs qurtulur ki, o, dhammanın müqəddəsliyini duyrur.

206

Nəciblərə baxmaq xoşdur; onların cəmiyyətində olmaq xeyirdir. Səfehləri görməyən kəs qoy, həmişə xoşbəxt olsun.

207

Zira, səfehlərin cəmiyyətində dolaşan uzun müddət əzab çəkir. Səfehlərlə olmaq düşmənlə

olmaq kimidir, həmişə bədbəxtlik gətirir, müdriklərlə olmaq isə səadətdir – qohumlarla görüş kimi.

208

Ona görə də ay ulduz yolu ilə getdiyi kimi, müdrikin, bilənin və çox elmlinin, çox şeyi yaşamışın, möminin, nəcibin - bax belə bir yaxşı və ağıllı insanın dalınca getmək lazımdır.

XVI.

XOŞ OLAN HAQQINDA FƏSİL

209

Özünü vurnuxmaya həsr edən və özünü düşüncələrə həsr etməyən, məqsədi unutmuş, həzlərdən yapışan özünə dalmışa həsəd aparır.

210

Xoş olana bağlanma, xoş olmayana isə heç bağlanma. Xoş olanı görməmək və xoş olmayanı isə görmək zülmdür.

211

Odur ki, xoş olanı etməyin; zira, xoş olanla ayrılmaq ağrılıdır. Xoş olan və xoş olmayandan imtina etmiş üçün bağlar yoxdur.

212

Xoş olandan qəm doğulur, xoş olandan qorxu yaranır; xoş olandan qurtulmuş qəm nədir bilməz, qorxu hardan olsun?

213

Meyldən qəm doğulur, meylədən qorxu yara-

nır; meyldən qurtulmuş qəm nədir bilməz, qorxu hardan olsun?

214

Bağlılıqdan qəm doğulur, bağlılıqdan qorxu yaranır; bağlılıqdan qurtulmuş qəm nədir bilməz, qorxu hardan olsun?

215

Ehtirasdan qəm doğulur, ehtirasdan qorxu yaranır; ehtirasdan qurtulmuş qəm nədir bilməz, qorxu hardan olsun?

216

Arzudan qəm doğulur, arzudan qorxu yaranır; arzudan qurtulmuş qəm nədir bilməz, qorxu hardan olsun?

217

Yaxşılıq və bəsirətlə dolu, dhammada dəyanətli olan və doğru danışan, borcunu yerinə yetirən – beləsini xalq xoş olan sayır.

218

Fikri həzzlərə bağlanmamış, daxilində deyilə bilməyən arzusunu doğulmuş (və qoy, o həm də idrakla dolu olsun) uddhamsota²⁶ çağırılır.

219

Qohumlar, dostlar və tanışlar uzun müddət olmayan və çox uzaqlardan sağ-salamat qayıtmış birisini salamlayarkən sevinərlər.

220

Xeyir əməllər bu dünyadan digərinə köçmüş xeyirxah insanı qohumlar öz yaxınlarını qarşıladıkları kimi qarşılayarlar.

XVII.

QƏZƏB HAQQINDA FƏSİL

221

Qoy, o, qəzəbdən imtina etsin, qoy, o, təkəb-büründən əl çəksin, qoy, o, bütün bağlılıqlarına qalib gəlsin. Ad və formaya bağlı olmayana heç bir bədbədxlik üz vermir.

222

Oyanmış qəzəbini yoldan çıxmış arabanı saxlayan kimi saxlayanı mən arabaçı adlandırırım; qalanlar isə sadəcə yüyən tuturlar.

223

Qoy, o, qəzəbə qəzəbin yoxluğu ilə, xeyirli olmayana xeyirli olanla qalib gəlsin, qoy, o, simicliyi səxavətlə, yalanı həqiqətlə üstələsin.

224

Həqiqəti söylə, qəzəbə uyma; səndən istəyirlərsə, az bir şey olsa belə, ver. Bu üç şərtlərin köməyi ilə göy əhlinə yaxınlaşmaq olar.

225

Heç kimi incitməyən, həmişə ölümlü bədənə malik olan müdriklər dəyişməz yerə gedirlər və ora gələndə, onlar əzab çəkmirlər.

226

Daima oyaq olan, gecə və gündüz öyrənən və Nirvanaya can atanın arzuları tədricən yox olur.

227

Ey Atula²⁷, bu, bir köhnə məsəldir və təkcə bizim zaman üçün deyilməyib: “Onlar sakit oturanı qınayrlar, çox danışanı da, qədərində danışanı da qınayrlar onlar”. Dünyada elə bir şey yoxdur ki, onlar onu qınamasınlar.

228

Yalnız qınanmağa yaxud yalnız təriflənməyə layiq insan olmayıb, yoxdur, heç zaman da olmayacaq.

229

O kəs ki, davranışında qüsursuzdur, müdrikdir, bilik və məziyyətlərlə doludur, beləsini günbəgün müşahidə etdikcə müdriklər tərifləyərlər.

230

Cambu çayının qızılından hazırlanmış sikkə kimi olanı kim qınaya bilər? Onu hətta göy əhli belə tərifləyər: Brahmanın özü onu tərifləmişdir.

231

Bədənin günahlarından çəkin, bədənlə bağlı hər şeydə pəhrizkar ol, bədənin günahlarından qurtulduqdan sonra bədənin günahsızlığını qoru.

232

Sözün günahlarından çəkin, sözlə bağlı hər şeydə pəhrizkar ol, sözün günahlarından qurtulduqdan sonra sözün günahsızlığını qoru.

233

Ağlın günahlarından çəkin, ağılla bağlı hər şeydə pəhrizkar ol, ağılın günahlarından qurtulduqdan sonra ağılın günahsızlığını qoru.

234

Müdriklər bədəndə pəhrizkardırlar; onlar həmçinin sözdə də pəhrizkardırlar; müdriklər ağılda pəhrizkardırlar; onlar, həqiqətən, hər şeydə pəhrizkardırlar.

XVIII.

ÇİRKAB BARƏDƏ FƏSİL

235

Solmuş yarpaq kimisən sən indi və Yamanın elçiləri dalınca gəlmişlər. Və sən ölümün astanasında dayanmısan. Və sənənin yola heç bir ehtiyatın yoxdur.

236

Özünə ada yarat, söylə mübarizə apar, müdrik ol. Çirkabdan təmizlənərək, qüsursuz halda, sən nəciblərin göy səltənətinə yetişəcəksən.

237

Budur, həyatın sona çatmışdır. Yamaya yaxınlaşmısan, lakin sənənin hətta evin belə yoxdur. Və yola ehtiyatın belə yoxdur.

238

Özünə ada yarat, söylə mübarizə apar, müdrik ol! Çirkabdan təmizlənərək, qüsursuz halda, sən bir daha doğulma və qocalıqla üzləşməyəcəksən.

239

Tədricən, az-az, vaxtaşırı müdrək öz üzərindən çirki çırpmalıdır, zərgər üstündəki zərləri çırpın kimi.

240

Dəmirədə yaranan pas onu yediyi kimi (hərçənd, onun özündən yaranmışdır), beləcə şəxsi əməllər də dhonanı²⁸ aşan insanı bədbəxtliyə gətirib çıxarır.

241

Yazı çirklənir, onu təkrarlamayanda; evlər çirklənirlər, onlara baxmayanda; gözəllik tənbəlliklə çirklənir; yüngüllük ayıq insanın çirkidir.

242

Qadının pis hərəkəti çirkdir; verənin simicliyi çirkdir; həm bu dünyada, həm də o dünyada şər dhammalar çirklidirlər.

243

Lakin hər şeydən çirkli olan isə cəhalət çirkidir, çirklərin ən pisi; bu çirkdən azad olduqda siz, ey bhikşular, çirkdən qurtulmuş olacaqsınız!

244

Həyasız olana yaşamaq asandır, qarğa kimi həddini bilməyən, sırtıq, düşüncəsiz, pozğun olana.

245

Lakin təvazökar olana yaşamaq çətindir, daima təmiz olanı axtarana, tərəfsizə, soyuqqanlıya, bəsirətliyə, həyatı təmiz olana.

246-247

Həyatı məhv edən və yalan danışan, bu dünyada ona verilməyəndən yapışan və başqasının arvadının yanına gedən, əyyaşlıq edən, bu dünyada öz kökünü qazıyandır.

248

Bunu bil, ey insan! Şər dhammalar sərhəd tanımır. Və qoy, simiclik və dhammanın yoxluğu səni uzun müddətə şərə bağlamasın.

249

İnsanlar imanlarına müvafiq verirlər, nə qədər lazım bilirlərsə, o qədər. Başqalarına nəsib olan yeməyə və içməyə həsəd aparən kəs isə nə gündüz, nə də gecə zikrə nail ola bilmir.

250

Həsədi məhv olmuş, kökündən qoparılmış, ləğv edilmiş kimsə isə gündüz də, gecə də zikrə nail ola bilər.

251

Ehtirasa bərabər atəş yoxdur, qəzəbə bərabər tutma²⁹ yoxdur, aldanişa bərabər tor yoxdur, arzuya bərabər çay yoxdur.

252

Başqalarının günahlarını görmək asandır, özünükülərini isə, əksinə, çətindir. Zira, özgə günahlarını kəpək kimi aləmə səpərlər; özünküləri isə, əksinə, gizlədərlər, mahir fırladaqçı bəd düşmüş zəri gizlədən kimi.

253

Özgə günahlarını güdən və daima qıcıqlanmış olanın arzuları artır; arzuların məhvindən uzaqdır o.

254

Göydə yol yoxdur; bizdən kənardə zahid yoxdur. İnsanlar illüziyalarda sevinc axtarırlar, Tathaqatlar³⁰ illüziyalardan azaddırlar.

255

Göydə yol yoxdur; bizdən kənardə zahid yoxdur. Əbədi sankhara yoxdur; nurlanmışlarda daimilik yoxdur.

XIX.

DHAMMAYA RİAYƏT EDƏN BARƏDƏ FƏSİL

256

Tez-tələsik məqsədə atılan dhammaya riayət edən deyil. Müdrik isə həm bunu, həm də o birini tərəziyə qoyur: doğrunu və doğru olmayanı.

257

O, başqalarını zor tətbiq etmədən aparır, dhammaya müvafiq olaraq, ehtirassız. Dhammanı qoruyanı, müdrik olanı “dhammaya riayət edən” adlandırırlar.

258

Çox danışdığına görə deyil ki, o müdrikdir. Sakit olanı, nifrətdən azad olanı, qorxubilməzi “müdrik” adlandırırlar.

259

Çox danışdığına görə deyil ki, o, dhammaya bələddir. O kəs ki, dhammaya qarşı sayğısız deyil, o kəs ki, az savadlı olsa belə, onu bütün

bədəni ilə hiss edir, o, həqiqətən, dhammaya bələddir.

260

Başı ağardığına görə deyil ki, o, böyükdür. O, qoca yaşlarındadır, lakin onu “əbəs yerə qocalmış” adlandırırlar.

261

O kəsdə ki, həqiqət və dhamma, özünü məhdudlaşdırma, təslimiyyət var, o kəs ki, qü-sursuz və müdrikdir, onu “böyük” adlandırırlar.

262

Paxıl, xəsis, sürüşkən insan təkcə bəlağət yaxud gözəl sifət hesabına cəlbedici olmur.

263

O kəsdə ki, bu məhv edilmişdir, kökündən qoparılmışdır, ləğv edilmişdir, o kəs ki, müdrikdir və nifrətdən imtina etmişdir, onu “cəlbedici” adlandırırlar.

264

Sözəbaxmaz və yalançı təkcə qırılmış başa görə zahid olmur. Bu nə zahiddir, əgər o simicdirsə və arzularla doludursa?

265

Lakin o kəs ki, şəri tamamilə tabe etdirir, həm balacasını, həm böyüyünü, o kəsi “zahid” adlandırırlar; zira, o, şəri sakitləşdirmişdir.

266

O, ona görə bhikşu deyildir ki, başqalarından sədəqə istəyir. Bütün dhammanı öyrənmədən bhikşu olurlar.

267

O kəs ki, bu dünyada xeyir və şərdən yüksəkdə durur, yaxud saleh həyat tərzi sürür, kim ki, burada bilikli yaşayır, məhz beləsini “bhikşu” adlandırırlar.

268-269

Axmaq, cahil hətta susmağa riayət edirsə belə muni olmur. O müdrək ki, tərəziyə malik kimi yaxşını seçir və pisdən yayınır, muni odur; məhz ona görə də o munidir. Bu dünyada həm bunu, həm də onu tərəziyə qoyan, məhz o, “muni” çağırılır³¹.

270

O, nəcib deyil, əgər canlı məxluqlar üzərində zorakılıq edirsə. Onu onda nəcib adlandırırlar ki, o, heç bir canlı məxluq üzərində zorakılıq etmir.

271-272

Yalnız itaətlə və rituallarla və ya həmçinin çox elmliliklə yaxud özünədəalma ilə yaxud tənha gecələmə ilə mən adi dünyəvilər üçün əlçatmaz olan rahatlığa yetişə bilməyəcəm! Ey bhikşu! Məgər siz arzularınızın məhvinə nail olmadan məmnun ola bilərdinizmi?

XX.

YOL HAQQINDA FƏSİL

273

Yolların ən yaxşısı səkkizlidir; həqiqətlərdən ən yaxşısı dörd sözdür; dhammalardan ən yaxşısı ehtirasların məhvəsidir; ikiayaqlılardan ən yaxşısı bəsirətli olandır.

274

Yol budur və görməni təmizləmək üçün başqası yoxdur. Onunla gedin. Başqa hər şey Maranın vəsvəsidir.

275

Onunla gedərək əzablara son qoyacaqsınız. Bu yolu mən bəyan etdim, tikanları aradan qaldırmağı öyrənin.

276

Özünüz cəhd göstərməlisiniz. Tathaqatlar (buddalar) yeganə müəllimlərdir. Bu yolla gədənələr və özünə dalanlar Maranın buxovlarından qurtulacaqlar.

277

“Bütün yaradılmışlar keçicidirlər”. Buna müdrikcəsinə baxanlarda ağrı azalır. Təmizlənməyə aparan yol budur.

278

“Bütün yaradılmışlar ağrı və acı deməkdirlər”. Buna müdrikcəsinə baxanlarda ağrı azalır. Təmizlənməyə aparan yol budur.

279

“Bütün formalar qeyri-realdırlar”. Buna müdrikcəsinə baxanlarda ağrı azalır. Təmizlənməyə aparan yol budur.

280

Qalxmaq zamanı yetişəndə qalxmayan; cavanlığa və qüvvətə rəğmən tənbel olan; qətiyyəti və fikri cılız olan - belə qafil və tənbel müdrikliyin yolunu tapmayacaqdır.

281

Sözünə nəzarət edən, öz aqlını tam sakitləşdirmiş insan, qoy, o, bədəni ilə pis heç nə eləməsin! Qoy, o, üç əməl yolunu təmiz saxlasın və müdriklərin göstərdiyi cığıra çatsın.

282

Həqiqətən, düşüncədən müdriklik doğulur, düşüncəsizlikdən müdrikliyin məhvi. Həyata və həyatın məhvinə aparan bu ikili yolu bilərək qoy, o, elə etsin ki, müdriklik artmaqda olsun.

283

Məşəni qırın, təkcə bir ağacı yox. Qorxu məşədən yaranır. Məşəni də, kolluğu da qırandan sonra, ey bhikşular, siz azad olacaqsınız.³²

284

Kişinin qadınlara qarşı arzusu ləğv olmayıbsa, lap az miqdarda belə qalıbsa, onun ağılı bağlıdır, anasının südünü əmən dana kimi.

285

Arzunu qopart, payız şanagülləsini əllə qopardan kimi. Sakitlik yolu ilə Suqatanın³³ göstərdiyi Nirvanaya doğru get.

286

“Burda yağışlar zamanı yaşayacağam, burada isə yayda və qışda” - axmaq belə düşünür. O, təhlükə barədə düşünmür.

287

Uşaqlarda və mal-qarada başını itirmiş belə insanı ölüm oğurlayır, yatmış kəndi sel aparana tək.

288

Nə uşaqlar, nə atası və nə də qohumları ölümün yaxaladığı kəsi müdafiə edə bilməzlər. Doğmalarda müdafiə tapmaq mümkün deyil.

289

Bu həqiqəti bilərək, qoy, daxilən təmkinli müdrək tez özü üçün Nirvanaya aparana yolu təmizləsin.

XXI.

MÜXTƏLİF BARƏDƏ FƏSİL

290

Əgər balaca xoşbəxlikdən imtina böyük səadəti görməyə imkan verirsə, qoy, müdrik balaca xoşbəxtlikdən imtina etsin, böyük səadəti düşünərək.

291

Başqalarına əzab verərək özünə səadət ax-taran, nifrət torlarında dolaşaraq nifrətdən azad olmur.

292

Axı görülməli iş təxirə salınır, görülməsi gərəkəməyən isə, əksinə, görülür. Belə qafil və təkəbbürlülərin arzuları artır.

293

Lakin o kəslərin ki, tam toparlanmış ağıl daima bədənə yönəlmişdir, onlar görülməsi gərəkəməyən şeylərin ardınca düşmərlər, görüləsi şeyləri səylə görürlər. Belə müdrik və diqqətlilərin arzuları yoxa çıxır.

294

Ana və atanı və kşatri kastasından olan iki padşahı öldürərək, şahlığı təbələri ilə birlikdə məhv edərək brahmana təmkinlə gedir³⁴.

295

Ana və atanı və brahmana kastasından olan iki padşahı öldürərək, üstəlik, beşinci olaraq pələng-insanı³⁵ da öldürüb brahmana təmkinlə gedir.

296

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların fikirləri daima Buddaya yönəlmişdir.

297

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların fikirləri daima Dhammaya yönəlmişdir.

298

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların fikirləri daima Sanqhaya yönəlmişdir.

299

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların fikirləri daima bədənə yönəlmişdir.

300

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların ağılları daima zorakılıqsızlığa sevinir.

301

Böyük ayıqlığa malik olanlar, Qautamanın şagirdləri, həmişə oyaq olurlar. Gecə də, gündüz də onların ağılları daima düşünməyə sevinir.

302

Dünyanın tərzini buraxmaq çətindir, dünyaya sevinmək çətindir; monastrda həyat çətindir, evdə həyat acıdır; səndən fərqlilərlə yaşamaq çətindir, fəqir qərib acılar içindədir. Bu səbəbdən qoy, heç kəs fəqir qərib olmasın və acılar içində qalmasın.

303

İnam və salehliklə dolmuş olana, şöhrət və dövlət sahibinə, harda olsa, hər yerdə hörmət bəsləyərlər.

304

Salehlər uzaqdan bərq vururlar, qarlı dağlar tək. Zalımları isə heç yaxından da görmək olmur, gecə atılan oxları görmək mümkün olmadığı kimi.

305

Tənhalıqda oturan, tənhalıqda yatan, tənhalıqda gəzişən, fəaliyyətli olan və özü özünün qa-bağını alan kəs, qoy, meşədə sevensin.

XXII.

CƏHƏNNƏM BARƏDƏ FƏSİL

306

Yalan danışan və həmçinin eləyəndən sonra
“Mən eləmədim” deyən kəs cəhənnəmə düşür.
Axı o da, digəri də ölümdən sonra bərabərdirlər;
alçaq əməllər sahibləri o dünyada bərabərdirlər.

307

Boyunları sarıya bürünənlərin bir çoxları
dhammaya pis riayət edirlər və hədlərini qoru-
yan deyillər. Alçaqlar öz alçaq əməlləri ucundan
cəhənnəmdə doğulurlar.

308

Alov kimi qızğın dəmir kürəni udmaq daha
yaxşıdır kafir və həddi aşana, nəinki ölkənin
zəkatından istifadə etmək.

309

Qonşunun arvadını istəyən qafil insan dörd
şeyə sahib olacaq: şərəfsizlik, yuxusuzluq, üçün-
cüsü, cəza, dördüncüsü, cəhənnəm.

310

Şərəfsizlik və pis yol; qorxmuşun (kişinin) qorxmuşla (qadınla) qısa ləzzəti və padşahın ağır cəzası. Odur ki, qoy, insan qonşunun arvadına yol axtarmasın.

311

Ehtiyatsız tutulduqda kus otu əli kəsdiyi kimi, düzgün sürülmədikdə zahid həyatı da cəhənnəmə aparır.

312

Qafil görülmüş əməl, yerinə yetirilməyən əhd, tərəddüdlü mərifət – bütün bunlar böyük mükafat gətirmir.

313

Nəsə görülməlidirsə, onu qətiyyətlə gör. Zira, qafil yolçu daha çox toz³⁶ qaldırır.

314

Pis görülmüş əməldən görülməmiş əməl yaxşıdır; zira, pis əməl yada düşdükcə əzab verir. Xeyirli əməl yaxşı görülmüş əməldir; zira, onu gördükdən sonra peşman olursan.

315

Daxildən və xaricdən qorunan sərhəd şəhəri kimi qoru özünü. Vaxt itirmə, zira, vaxtı itirmişlər cəhənnəmdə kədərə düşürlər.

316

Yanlış baxışlara riayət edənlər, utanması gərəkməyən şeylərdən utananlar və utanılası şeylərdən utanmayanlar pis yola düşürlər.

317

Yanlış baxışlara riayət edənlər, qorxmaq lazım gəlməyəndə təhlükə görənlər və qorxmaq lazım gələndə təhlükəni görməyənlər pis yola düşürlər.

318

Yanlış baxışlara riayət edənlər, qadağanın olmadığı yerdə qadağa görənlər və qadağanın olduğu yerdə qadağanı görməyənlər pis yola düşürlər.

319

Doğru baxışlara riayət edənlər, qadağa olunmuşu qadağa olunmuş, qadağa olunmamışı qadağa olunmamış kimi bilənlər doğru yola düşürlər.

XXIII. FİL BARƏDƏ FƏSİL

320

İnsanların çoxu xəstə təbiətlidir və mən təhqirlərə səbr edəcəm, döyüşdə fil yaydan atılmış oxa dözdüyü kimi.

321

Ram edilmiş döyüşə aparırlar; şah ram edilmişin üzərinə yüksəlir. Təhqirlərə səbr edən ram edilmiş insanların ən yaxşısıdır.

322

Ram edilmiş qatırlar və nəcib sindh atları və iri fillər yaxşıdır. Lakin özünü ram etmiş daha yaxşıdır.

323

Zira özünü hədlər və çalışmalarla ram etmişin gəlib çıxacağı əlçatmaz ölkəyə³⁷ bu heyvanlarla yetişə bilməzsən.

324

Dhanapalaka adlı fili saxlaya bilməzsən, onun gicgahlarından zəhərli maye axdığı zaman.

Bağlı halda o, bir tikə də yemir: fil, fil meşəsinin həsrətini çəkir.

325

Tənbəl, acgöz və yatağan olan, yerində axta donuz kimi qurcalanan axmaq təkrar-təkrar doğulur.

326

Bu ağıl əvvəllər kefi istədiyi kimi, xoşuna gəldiyi kimi, bildiyi kimi avaralanmışdır. İndi isə mən onu möhkəm saxlayacam, çarvadar qızmış fili saxlayan tək.

327

Yelbeyin olmayın, fikirlərinizə göz qoyun! Pis yoldan çıxardın özünüzü, palçığa batmış fil özünü çıxaran kimi.

328

Birlikdə getməyə hazır olan ağıllı, saleh həyat yaşayan, müdrik, çətinliklərə sinə gərən dost tapsan, onunla get, xoşbəxt və diqqətli.

329

Birlikdə getməyə hazır ağıllı, saleh həyat yaşayan, müdrik dost tapmasan, tək get, fəth elədiyi şahlığından imtina etmiş şah kimi və ya fil meşəsindəki fil kimi.

330

Tək yaşamaq yaxşıdır. Axmaqla dostluq ol-

maz. Az arzusu olan kəs, tək get və zülm törətmə,
fil meşəsindəki fil kimi.

331

Dostlar xoşdur, onlara tələbat yarananda.
Həzz xoşdur, səbəb olanda. Ölüm saatında yaxşı
əməl xoşdur. Bütün dərdlərdən imtina xoşdur.

332

Bu dünyada analıq xoşdur; atalıq da
həmçinin xoşdur; bu dünyada zahidlik xoşdur;
brahmanalıq da həmçinin xoşdur.

333

Qocalığa qədər uzanan mərifət xoşdur; kök
atmış iman xoşdur; müdrikiyə çatmaq xoşdur;
şərdən arınmaq xoşdur.

XXIV.

MÜXTƏLİF BARƏDƏ FƏSİL

334

Qafil yaşayan insanın arzuları maluva kimi böyüyür. O, mövcudluqdan mövcudluğa daşır, meşədə meyvə axtaran meymun kimi.

335

Dünyaya bağlılıq adlı bu bədbəxt arzu kimə qalib gələrsə, onun dərdləri məhsuldar birana³⁸ otu kimi boy verir.

336

Kim ki, bu dünyada bu bədbəxt, çətin məğlub edilən arzuya qalib gəlir, o kəsin dərdləri şanagüllə yarpağından su damcıları sürüşən təki yox olur.

337

Sizə dediklərim budur: "Salam olsun sizə, burda nə qədəriniz yığılıbsa! Arzunun kökünü qopardın, xoş ətirli usira³⁹ kökünün axtarırlarında birananı qopardığınız təki! Qopardın ki, Mara təkrar-təkrar sizə qalib gəlməsin, sel qamışlığı basan kimi".

338

Kökü zədələnməmiş və sağlamdırsa, qoparılmış ağac belə böyüməkdə davam etdiyi kimi, əzab da təkrar-təkrar doğulur, əgər arzuya meyl ləğv olunmayıbsa.

339

O kəsin ki, həzlərə yönəlmiş otuz altı axını güclüdür, fikirləri də ehtirasa istiqamətlənmişdir, düzgün baxışlardan yayınmış belə insanı axınlar aparır.

340

Axınlar hər yerdə axırlar. Lata⁴⁰ gur boy verir. Bu çiçəklənmiş latanı görüncə, kəsin onun kökünü müdrikliyin köməyi ilə.

341

Olur ki, insan şəhvət mühasirəsinə düşür. Həzlərə bağlı olan və səadət axtaran bu insanlar həqiqətən də doğrulmaya və qocalmaya məruz qalırlar.

342

Arzunun qovaladığı insanlar hürküdülmüş dovşan kimi ətrafda qaçışırlar. Kəndir və buxovlarla bağlanmış bu insanlar təkrar-təkrar hələ uzun zaman əzaba qayıdırlar.

343

Arzunun qovaladığı insanlar hürküdülmüş dovşan kimi ətrafda qaçışırlar. Odur ki, əgər bhi-

kşu ehtirası məhv etmək istəyirsə, qoy, o, arzunu qovub çıxartsın.

344

O, arzulardan azaddır, ehtiraslardan azaddır, meşə həyatına sadıqdır – amma yenə də arzular ormanına qaçır. Baxın bu insana: azad ola-ola boyunduruğa yüyürür.

345

Müdrilər demirlər: bu dəmirdən, ağacdan və ya babba otundan düzəldilmiş buxovlar möhkəmdirlər. Axı qadınlara, övladlara yaxud qiymətli daşlardan olan sırğalara ehtiraslı bağlılıq daha möhkəmdir.

346

Müdrilər deyirlər: bu, aşağı dartan, məkrli, qurtulması çətin olan buxovlar möhkəmdirlər. Onları qıraraq müdrilər səyahət edirlər, ehtiras və həzlərdən imtina edərək, arzusuz.

347

Ehtirasla qızışmışlar axına düşürlər, hörümçək öz toruna düşən kimi. Müdrilər isə axını məhv edərək, bütün zülmərdən imtina edərək, arzusuz halda səyahət edirlər.

348

Mövcudluq selini keçərkən keçmişdən imtina et, gələcəkdən imtina et, onların arasında olanlardan imtina et. Əgər ağıl azadlığa çıxıbsa,

nə olur-olsun, sən bir daha doğuluşa və ölümə məruz qalmayacaqsan.

349

Şaşqın fikirli, güclü ehtiraslı, yalnız ləzzətləri görən insanda arzular daima artır: həqiqətən, o, buxovlarını daha da möhkəmləndirir.

350

Sakit fikirdə məmnunluq tapan, daima düşünən, xoşagəlməyəni xatırlayan - məhz o, arzulara son qoyacaq, məhz o, Maranın buxovlarını qıracaqdır.

351

O, kamilliyə çatmışdır, o, qorxusuzdur və onun arzuları da yoxdur; bu qüsursuz, mövcudluğun tikanlarını qopartmışdır; onun bu bədəni sonuncudur.

352

Onun arzuları yoxdur, o, bağlılıqlardan azaddır, sözlərdə və onların izahında mahirdir; o, hərflərin ardıcılığını bilir (hansılardan əvvəl, hansılardan sonra gəlməsini); onu böyük müdrik və böyük insan adlandırırlar. Onun bu bədəni sonuncudur.

353

Mən hər şeyə qalib gəldim, mən hər şeyi bilirəm; istənilən dhammada mən ləkəsizəm. Mən hər şeydən imtina etdim, arzuların məhvi ilə isə

azadlığa çıxdım. Özümdən öyrəndiyim halda,
kimi müəllimim saya bilərəm ki?

354

Dhammanın neməti bütün nemətlərdən üstündür; dhammanın şirinliyi hər şirinlikdən üstündür; dhammanın sevinci hər sevincdən üstündür; arzuların məhvi bütün dərdlərə qalib gəlir.

355

Var-dövlət axmaqları məhv edir, o biri sahili axtaranları yox. Var-dövlət arzusunda axmaq özünü başqalarını öldürən kimi öldürür.

356

Alaq tarlaları korlayır, ehtiras bu adamları korlayır. Odur ki, ehtirasdan qurtulmuşlara verilən böyük meyvə gətirir.

357

Alaq tarlaları korlayır, nifrət bu adamları korlayır. Odur ki, nifrətdən qurtulmuşlara verilən böyük meyvə gətirir.

358

Alaq tarlaları korlayır, axmaqlıq bu adamları korlayır. Odur ki, axmaqlıqdan qurtulmuşlara verilən böyük meyvə gətirir.

359

Alaq tarlaları korlayır, arzu bu adamları korlayır. Odur ki, arzudan qurtulmuşlara verilən böyük meyvə gətirir.

XXV.

BHİKŞU BARƏDƏ FƏSİL

360

Gözün pəhrizi yaxşıdır, qulağın pəhrizi yaxşıdır, burunun pəhrizi yaxşıdır, dilin pəhrizi yaxşıdır.

361

Bədənin pəhrizi yaxşıdır, nitqin pəhrizi yaxşıdır, fikrin pəhrizi yaxşıdır, hər şeydə pəhriz yaxşıdır. Hər şeydə pəhrizkar olan bhikşu bütün dərdlərdən qurtulur.

362

Əlini idarə edən, ayağını idarə edən, nitqini idarə edən, kamil idarə olunandır, daxilən sevinclidir, toparlanmışdır, tənhadır və məmnundur, bax beləsini bhikşu adlandırırlar.

363

Ağzını nəzarətdə saxlayan, müdrikcəsinə düşünən, təkəbbürlü olmayan, mənanı və dhammanı izah edən bhikşunun nitqi şirindir.

364

Dhammada yaşayan, dhammaya heyrət edən, dhammanı zikr edən, dhammanı xatırlayan bhikşu həqiqi dhammadan ayrı düşməz.

365

Qoy, o, nəsinə ikrahla yanaşmasın; başqalarının həsəd aparmasın. Zira, başqalarına həsəd aparan bhikşu fikrin toparlanmasına nail ola bilmir.

366

Özündəki az olsa belə, ona ikrahla yanaşmayan, təmiz həyat tərzini sürən və tənbel olmayan bhikşunu göy əhli tərifləyər.

367

Özünü ad və forma ilə eyniləşdirməyən, heç nəyi olmaya-olmaya qüdsəlməyəni, məhz beləsini bhikşu adlandırırlar.

368

Xeyirsevərlikdə yaşayan, Buddanın təliminə inanan bhikşu sakit yerə, səadətə, təbii arzuların kəsilməsinə yetişəcəkdir.

369

Ey bhikşu! Bu gəmini boşalt; səndən azad olunca o, asan hərəkət edəcək. Ehtiras və nifrəti məhv edərək sən Nirvanaya yetişəcəksən.

370

Beşi kəs⁴¹, beşdən imtina et, beşin üzərinə yüksəl! Beş bağlılığı dəf etmiş bhikşu “seli keçmiş” sayılır.

371

Zikr elə, ey bhikşu, yelbeyin olma; fikirlərinə hissi axınlarda dolaşmağa imkan vermə ki, sən qafilə sonra dəmir kürə udmaq və odda yanaraq: “Nə yaman əzabdır!” – deyə çıxırmaq nəsb olmasın.

372

Bilməyənin zikri olmur; zikr etməyənin biliyi olmur. Kimin ki, həm zikri, həm biliyi var, o, həqiqətən, Nirvanaya yaxındır.

373

Sakitləşmiş ağılla tənhalığa çəkilən bhikşu fəvqəlinsani həzz alır: o, dhammanı aydın görür.

374

Hər dəfə o elementlərin yaranmasını və dağılmasını bütün tamlığı ilə dərk edəndə o, bu ölümsüzlüyü bilən, sevinc və səadətə qovuşur.

375

Müdrük bhikşu üçün başlanğıc burdadır: hissələrin müşahidəsi, qanuna müvafiq şəkildə məmnunluq və pəhrizkarlıq; təmiz həyat sürən və tənbel olmayan, nəcib dostun arxasınca get.

376

Qoy, o, həyatda xeyirsevər və vəzifələrini yerinə yetirməkdə kamil olsun. Onda sevinclə dolaraq o, əzaba son qoyacaqdır.

377

Vassika solmuş ləçəklərini tökən kimi siz də, ey bhikşular, ehtiras və nifrətdən eləcə azad olmalısınız.

378

O bhikunu sakit adlandırırlar ki, onun bədənini sakitdir, nitqi sakitdir, ağılı sakitdir, özü zikrdədir və dünya nemətlərindən imtina etmişdir.

379

Özün özünü mahmızla, özün özünü yoxla. Özünü nəzarətdə saxlayan, toparlanmış belə bhikşu xoşbəxt yaşayacaqdır.

380

Zira, özün özünün ağası, özün özünə pənahsan. Bu səbəbdən də özünü ram et, tacir yaxşı atı ram edən tək.

381

Qoy, sevinclə dolu, Buddanın təliminə əmin olan bhikşu sakit yerə, səadətə, təbii arzuların kəsilməsinə qovuşsun.

382

Gənc olmağına baxmayaraq, bhikşu Buddanın təliminə üz tutur və bu dünyanı buluddan qurtulmuş ay kimi işıqlandırır.

XXVI.

BRAHMANLAR (ARHATLAR) HAQQINDA FƏSİL

383

Axını durdur, irəli get, arzuları qov, ey brahmana! Yaradılmışların məhvini dərk etdinsə, yaradılmamış tanımış olacaqsan, ey brahmana!

384

Brahmana iki dhammada⁴² qarşı sahilə çatırsa, ondan, bu "bilən" dən bütün buxovlar açılır.

385

Mən o kəsi brahmana adlandırırım ki, onun üçün nə bu sahil var, nə o sahil, nə də ikisi birlikdə, o kəs ki, qorxusuzdur və bağlılıqlardan azaddır.

386

Mən o kəsi brahmana adlandırırım ki, o, düşünür, ehtiraslardan azaddır, sakitdir, öz işini görür, arzuları dəf edir, o kəs ki, ali xeyirə qovuşmuşdur.

387

Günəş gündüz parlayır, ay gecə işıqlanır. Dö-yüşçü zirehdə işıq saçır, brahmana zikrdə. Lakin gecə də, gündüz də parlaq işıq saçır nurlanmış.

388

Zülmün daşını atan brahmana adlanır; sakitlikdə yaşayan zahid; öz çirkini atmış “təmizlənmiş” sayılır.

389

Heç kəs brahmanaya hücum etməməlidir, lakin heç bir brahmana da, qoy, öz qəzəbini zülmkarın üzərinə tökməsin. Brahmananı vurana ayıb olsun, lakin qəzəbini zülmkarının üzərinə tökmüşə daha böyük ayıb olsun.

390

Brahmana üçün ağılı xoşagələn şeylərdən çəkəndirməkdən daha yüksək heç nə yoxdur. İncitmək arzusu yoxa çıxan yerdə əzab da qurtarır.

391

Mən o kəsi brahmana adlandırırım ki, o, nə bədəni ilə, nə sözü ilə, nə də fikri ilə zülm etməmişdir – özünü bu üç şeydə nəzarətdə saxlayanı.

392

Kamil nurlanmış birisindən dhammanı öyrəndiyimiz zaman o kəsə gərəkən sayğılar gös-

tərmək lazımdır, brahmana qurbangahın oduna sayğı ilə yanaşdığı kimi.

393

Dolaşığı saçlara, əsil-nəcabətə yaxud doğuluşuna görə brahmana olmurlar. Həqiqət və dhamma kimdədirsə, o kəs xoşbəxtədir və o, brahmanadır.

394

Dolaşığı saçlardan sənə nə fayda var, ay axmaq?! Dəridən paltarda sənə nə fayda var?! Axı daxilində cəngəllik var, sənsə yalnız xarici görkəmin barədə düşünürsən.

395

Tozlu paltarlar geyən, arıqlığından damarları üzə çıxmış, meşədə zikr edən tənha insanı mən brahmana adlandırıram.

396

Lakin mən insanı yalnız doğuluşuna görə və ya anasına görə brahmana adlandırmıram. Bağlılıqları olanın adı "bho deyən"dir⁴³. Mənsə o kəsi brahmana adlandırıram ki, bağlılıqlardan azaddır və fəqirdir.

397

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, buxovları qırmış və o, həqiqətən də, qorxudan əsmir, bağlılıqları aşmış və tərki-dünya olmuşdur.

398

Mən o nurlanmış brahmana adlandırıram ki, o, maneələri aradan qaldırmış və kəməri, qamçını və zəncirli yüyəni qırmışdır⁴⁴.

399

O kəsi mən brahmana adlandırıram ki, o, günahkar olmaya-olmaya iradlara, cəzalara, həbslərə səbr edir, o kəsin ki, səbri gücdür, güc isə qoşundur.

400

O kəsi mən brahmana adlandırıram ki, o, qəzəbdən azaddır, əhdinə sadıqdir, xeyirxahdır və şəhvətsizdir, o kəs ki, çəkingəndir və onun üçün bu bədən axırıncıdır.

401

O kəsi mən brahmana adlandırıram ki, o, hissi həzlərə yapışmır, su şanagüllə yarpağına yaxud xardal toxumu bizin ucuna yapışmayan kimi.

402

O kəsi mən brahmana adlandırıram ki, o, yükü yerə qoymuş və sarsılmazdır, o kəs ki, hətta bu dünyada öz əzablarının sonunu bilir.

403

O kəs ki, müdrikdir, bilikləri dərinidir, doğru yolu və yanlış yolu bilir və ali xeyirə qovuşmuşdur, məhz onu mən brahmana adlandırıram.

404

O kəs ki, arzusuzdur, evi yoxdur, nə ev sahibləri, nə evsizlərlə bağlı deyil, onu mən brahmana adlandırıram.

405

O kəs ki, öldürmür və öldürməyə də vadar etmir, o kəs ki, qorxaq və ya güclü olmasından asılı olmayaraq canlı məxluqlara ağac qaldırmır, onu mən brahmana adlandırıram.

406

O kəs ki, həyəcanlılar içərisində həyəcansız, ağac qaldıranlar içərisində sakit qalır, dünyaya bağlılar içərisində bağlılıqlardan azaddır, onu mən brahmana adlandırıram.

407

O kəsdən ki, ehtiras da, nifrət də, təkəbbür də, riyakarlıq da xardal dənəsi bizin ucundan asanlıqla düşən kimi düşür, onu mən brahmana adlandırıram.

408

Doğru, ibrətamiz, yumşaq sözlər deyən, nitqi ilə heç kəsi yaralamayan insanı mən brahmana adlandırıram.

409

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o bu dünyada verilməmiş almır, uzun ya qısa, balaca ya böyük, xeyirli ya ziyanlı.

410

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, onun nə bu dünya ilə, nə də o birisi ilə bağlı arzusu yoxdur, o, arzusuz və azaddır.

411

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, onun arzusu yoxdur, biliyin köməyi ilə şübhələrdən qurtulmuş və ölümsüzlükdə bərqərar olmuşdur.

412

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o burada həm yaxşıya, həm də pisə olan bağlılığı aşmış, qüسسəsiz, ehtirassız və təmizdir.

413

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, ay kimi ləkəsiz, təmiz, həyəcansızdır, onun yaşamaq sevinci sönmüşdür.

414

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, bu palçıqlı, çətin yolu, sansaranı, aldanışı aşmış, üzərək o biri sahilə yetişmişdir, o, düşüncəlidir, arzulardan azaddır və şübhələrdən xalidir, bağlılıqları yoxdur və sakitdir.

415

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, evsiz, burada ehtirasdan imtina edərək ətrafda gəzişir, onun yaşamaq sevinci sönmüşdür.

416

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, evsiz, burada arzudan imtina edərək ətrafda gəzişir, onun yaşamaq sevinci sönmüşdür.

417

Mən o kəsi brahmana adlandırıram ki, o, insani bağları tərk edərək, göy bağlılıqlarını da dəf etmişdir, o, bütün bağlılıqlardan arınmışdır.

418

Bütün aləmlərə qalib gəlmiş, xoş və naxoş olandan imtina etmiş, soyuqqanlı olan və özünün yeni doğuluşa olan yolunu kəsən birisini mən brahmana adlandırıram.

419

Canlı məxluqların ölümü və doğuluşu barədə hər şeyi bilən, bağlılıqlardan azad və nurlanmış olanı, Suqata olanı mən brahmana adlandırıram.

420

O kəsin ki, nəсібini nə göy əhli, nə qandharvlar, nə də insanlar bilir, arzuları yox olmuş Arhatı mən brahmana adlandırıram.

421

Bağlılıqlardan azad və heç nəyi olmayanı, nə keçmişində, nə gələcəyində, nə də indidə bağlanacağı bir şeyi olmayanı mən brahmana adlandırıram.

422

Öküz kimi güclü, nəcib, cəsarətli, qəhhar olanı, böyük müdrikiyə malik olanı, arzusuz, kamil və nurlanmış olanı mən brahmana adlandırırım.

423

Əvvəlki mövcudluğunu biləni, cənnəti və cəhənnəmi görəni, kamil bilik sahibi olan, müdrikcəsinə doğulmaların sonunu kəsəni, etmək mümkün olanın hamısını etmiş mən brahmana adlandırırım.

-
- ¹ Mara – şər ruh, yoldançıxaran.
- ² Sarı libas – buddaçı icmanın (*sanqha*) üzvlərinin geydiyi paltar.
- ³ Maghavant – “səxavətli” deməkdir. Vedalarda və vedalarsonrakı zamanlarda əsas etibarını İndra üçün işlədirdi.
- ⁴ Bhikkhu – Budda təliminin ardıcılına verilən ruhani ad, fəqir monax.
- ⁵ Yama – ölüm səltənətinin hakimi.
- ⁶ Taqara – *Tabernaemontana coronaria*, kol bitkisidir, ondan ətirli kirşan düzəldirlər.
- ⁷ Vassika – *Jasminum Sambac*, jasmının iri çiçəkləri olan növü.
- ⁸ Yocana – *yojana*, 11 km-ə bərabər uzunluq ölçüsü.
- ⁹ Sansara – *samsara*, doğuluşlar və ölümlər zənciri. Buddizmə görə yalnız həqiqi dhammanı dərk edərək və Nirvanaya yetişərək ondan azad olmaq olar.
- ¹⁰ Kus otu – *Poa cynosuroides*.
- ¹¹ Nəcib – *ariya*, Budda və onun baxışlarının tərəfdarlarına işarə edilir.
- ¹² Arhatlar – *arahant*, bağlılıqlardan azad olaraq ali azadlığa qovuşmuş kəslər.
- ¹³ İndranın sütunu – *indakhila*, deyilənə görə belə sütunlar Hindistanın müxtəlif yerlərində ucaldırlardı. Onları kərpicdən və ya möhkəm ağacdan

düzəldərdilər. Onlar möhkəmlik və güc rəmzləri idilər.

¹⁴ inanmayan insan - Buddanın təliminə görə insan hər şeyi öz təcrübəsində dərk etməli, avtoritetlərə kor-koranə inanmamalıdır.

¹⁵ Nirvana nəzərdə tutulur.

¹⁶ Brahman – hinduist ənənədə ən ali tanrı, kainatın yaratıcısıdır. Vedalardakı panteon qismən buddizm tərəfindən qəbul olunurdu.

¹⁷ Qandharva – *gandhabba*, göydəki musiqiçi-nəğməkarlar, xüsusi yarım tanrılar sinfini təşkil edirlər.

¹⁸ Sal – sala, *Shorea robusta* növünə aid ağacdır.

¹⁹ Maluva – *maluva*, sarmaşığı bitkisidir, sal ağacının üzərində parazitlik edir və çox zaman onun ölümünə səbəb olur.

²⁰ Katthaka – *katthaka*, meyvə verəndən dərhal sonra məhv olan qamış növü.

²¹ İddhi – *iddhi*, psixi, fəvqəlhissi qüvvələr (on sayda). Hesab olunur ki, onlara özünə dalma və mistik trans vasitəsi ilə yetişmək olar.

²² Sotapatti – *sotopatti*, Nirvanaya aparan selə daxil olmaq, xilas yolunda ilk addım.

²³ Praktimokşa – sanqhada mövcud olmuş qayda və etik çərçivələr.

²⁴ Burada Dörd nəcib həqiqət qısa şəkildə verilib. 1) dünyada zülm, əzab var; 2) zülmün, əzabların səbəbləri var; 3) səbəb aradan qaldırılsa, zülm və əzab dayanar; 4) zülmün və əzabın dayanmasına Nəcib səkkizli yol aparır: 1) düzgün inam;

- 2) düzgün qətiyyət; 3) düzgün nitq; 4) düzgün əməl; 5) düzgün həyat tərz; 6) düzgün fikir; 7) düzgün niyyət; 8) düzgün seyr.
- ²⁵ Burada “hərslilik”ə, “arzu”ya işarə var.
- ²⁶ *Uddhamsota* – hərfi mənada, axına qarşı üzən, yəni şəhvətə, bağlılığa, azğınlığa qalib gələn.
- ²⁷ Atula – Buddanın şagirdlərindən biri.
- ²⁸ *Dhona* – bhikşuya lazım olan dörd şey.
- ²⁹ Tutma – *gaha*, Buddhaqoşa bu sözü geniş mənada şərh edir: tuta bilən hər şey (şər qüvvə, ilan, timsah).
- ³⁰ Tathqatalar – *tathagata* – “[kamilliyə] çatmış”, Arhatların epiteti.
- ³¹ Söz oyunu: *muni* (“müdrük”), *mona* (“susmaq”) və *munati* (“tərəzidə çəkmək”)
- ³² Söz oyunu: vana – həm meşə, həm də şəhvət, arzu deməkdir. Nirvana (*nibbana*) da nir-vana “arzuların məhvi” kimi oynalınır.
- ³³ Suqata – Buddanın adlarından biri.
- ³⁴ Buddhaqoşaya görə, ana arzu, həvəs, ata təkəbbür, iki padşah iki yanlış baxış sistemi (*sassata-ditthi*- eternalizm, nəfsin və dünyanın əbədiliyinə inam və *ucchedaditthi* – nəfsin məh olmasına inam), təbəəllərlə birlikdə şahlıq, hissi həzzlər.
- ³⁵ Pələng-insan- Buddhaqoşaya görə, müqəddəsliyə nail olma yolunda “pələnglər”lə, əngəllərlə qaynaşan yer.
- ³⁶ Toz- *raja*, həm də arzu, şəhvət deməkdir.

³⁷ Nirvanaya

³⁸ Birana – *Andropogum muricatum* növündən olan ot.

³⁹ Usira- birana kökü, qədim Hindistanda dəyərli sayılırdı.

⁴⁰ Lata – sarmaşan bitkidir, arzuların, şəhvətin simvoludur.

⁴¹ Beşi kəs - Mənlə bağlı İllüziya (eqoizm), şübhələr, yanlış ritual və ənənələrə bağlılıq, ehtiraslar və nifrətlər.

Beşdən imtina et – formaya bağlılıq (bu dünyaya can atma), formanın yoxluğuna bağlılıq (cənnətə can atma), təkəbbür, vurnuxma, cəhalət.

Beşin üzərinə yüksəl – burada beşin sahibi ol mənasındadır: yəni inam, qayğıkeşlik, fəallıq, zikir (fikrin toparlanması) və müdriqliyin.

Beş bağlılığı dəf et, yəni simicliyi, nifrəti, təkəbbürü, axmaqlığı və yanlış baxışları.

⁴² Söhbət özünü məhdudlaşdırmadan və zikir nəticəsində yaranan bəsirətdən gedir.

⁴³ Bho deyən – *bhovadin*, brahmanaları belə adlandırdılar. Zira Buddanın hüzuruna gələndə onlar bərabərliklərini nəzərə çarpdıran «*bho*» kəliməsi ilə salamlayırdılar Müəllimi.

⁴⁴ Bu ayədə sözlərin iki mənası diqqət çəkir: *nandi* – “kəmər” və “düşmənçilik”, “ikrah”; *varatta* – “qamçı” və “bağlılıq”; *sandana* – “zəncir” və “skepsis”; *paligha* – “manə” və “cəhalət”.

